

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

**President Kersti Kaljulaidi Eesti Vabariigi aastapäevakõnede ning arvamusemedia
reaktsioonide analüüs**

Bakalaureusetöö

Anett Maria Reinas
Juhendaja: Kaspar Kruup, MA

Tartu 2023

Sisukord	
Sissejuhatus	3
1. Teoreetilised lähtekohad	5
1.1 Presidendi kui institutsiooni võim Eestis	5
1.2 Presidendi kõne roll diskursiivse korra muutmises	6
1.3 Meedia roll presidendi kõnede kajastamisel	9
1.4 Kõneanalüüsi tasandid	11
1.5 Uurimisküsimused	17
2. Meetod	19
2.1 Retooriline diskursusanalüüs	19
2.2 Arvamusartiklite standardiseeritud kontentanalüüs	20
2.3 Valim	22
3. Tulemused	23
3.1 2017. aasta kõne analüüs	23
3.2 2017. aasta kõne meediakajastuste analüüs	32
3.3 2021. aasta kõne analüüs	36
3.4 2021. aasta kõne meediakajastuste analüüs	47
4. Järeldused ja diskussioon	52
4.1 Järeldused	52
4.2 Diskussioon	58
Kokkuvõte	60
Summary	62
Kasutatud kirjandus	64
Lisad	70
Lisa 1. 2017. aasta kõne kontentanalüüsi artiklid	70
Lisa 2. 2021. aasta kõne kontentanalüüsi artiklid	71
Lisa 3. Koodipuud	74

Sissejuhatus

Eestis on aasta üks suurimaid pidupäevasid 24. veebruaril, millal tähistatakse vabariigi aastapäeva. Lisaks erilistele teleprogrammidele toimub sellel õhtul presidendi vastuvõtt, mis kulmineerub kõnega. Paljudele eestlastele on läbi aastate saanud traditsiooniks vabariigi sünnipäeval koguneda televiisori ette ning kuulata, mis teemadel kõneleb president.

Eestis ei ole presidendil suurt formaalset võimu riigi poliitilise käekäigu kujundamiseks. Bourdieu (1997) järgi saab presidendi institutsioonile omistada aga olulise sümboolse võimu. Seetõttu saab president riiki ja ühiskonda mõjutada viisidel, mis ulatuvad kaugemale talle põhiseadusega omistatud formaalsest võimust. Nende mõjutusviiside seas on olulisel kohal presidendi kõne (Poliitilised institutsioonid, 2022). Presidendil on võimalik enda kõnede ja sõnavõttude abil tõstatada ühiskonnas tema hinnangul olulisi teemasid, määratleda probleeme ja lahendusi, kujundada väärtusi ja norme. Aasta suurimad ning tähelepanuväärsemad kõned on Eestis peetud just presidendi poolt.

Uurimisprobleemiks on töös see, et kuigi võib aimata ja eeldada, et president oma kõnedega sümboolset võimu teostab ning seeläbi ühiskonna diskursiivsesse korda sekkub, siis ei ole selge, kuidas seda täpselt tehakse. Töö eesmärk on luua kahe aastapäevakõne näitel detailne kirjeldus sellest, milliste retooriliste vahenditega president oma sümboolset võimu teostab ning milline on nende kõnede vastuvõtt meedias.

Seega uurisin retoorilise diskursusanalüüsi abil Kaljulaidi esimest ja viimast aastapäevakõnet. Töös kirjeldan täpsemalt seda, millised on kõnedes domineerivad diskursused ning retoorikavõtted, mille abil president erinevaid diskursuseid esile tõstab või neile vastandub, seeläbi oma sümboolse võimu toel ühiskonna diskursiivsesse korda sekkudes. Varasemalt on presidendi aastapäevakõnede diskursusanalüüsi oma magistritöös teinud Laura Vetik (2014), kõnede sisu on põhjalikumalt analüüsinud ka Martin Mölder (2020). Mõlemad tööd olid kasuks uuritavate diskursuste määratlemisel. Poliitiliste kõnede, sh president Ilvese kõnede, retoorilist struktuuri on oma bakalaureusetöös uurinud Paul Lees (2020), kelle analüüsikategoriatest olulist eeskuju võtan. Lisaks kõnedele analüüsisin seda, kuidas Eesti suurimates väljaannetes kahele valitud kõnele reageeriti. Selle jaoks viisin läbi presidendi aastapäevakõne kajastavate artiklite standardiseeritud kontentanalüüsi. Standardiseeritud kontentanalüüsi käigus tuvastasin, mil määral käsitlevad presidendi kõnedele reageerivad arvamused artiklid kõnega sarnaseid

diskursuseid ning kas tekstides on nõustatud, vastandatud või jäädud neutraalseks presidendi välja toodud diskursuste valiku ja nende raamistamise viisi suhtes. Kahte meetodit kombineerides loodan muuhulgas pakkuda põhjalikku näidet sellest, kuidas kõnede diskursusanalüüsi, retooriliste struktuuride analüüsi ning kõnede vastuvõtu analüüsi tervikuks põimida.

1. Teoreetilised lähtekohad

1.1 Presidendi kui institutsiooni võim Eestis

Presidendi kui institutsiooni roll Eestis on ajas muutunud. Kui Eesti 1920. aastal iseseisvus, siis ei olnud esimeses põhiseaduses ettenähtud presidenti. Riiki esindas ja juhtis Riigikogu esimees ning valitsusjuht ehk riigivanem. 1938. aastal jõustunud põhiseaduses kaldus riigikord tugevalt presidentaalse mudeli poole (Madise, 2010a). Täna on Eesti parlamentaarne vabariik, kus kõrgeima riigivõimu kandja on rahvas (Eesti riigikord, 2022). Rahvas saab enda võimu teostada läbi rahvahääletuste, valides parlamenti 101 liiget ehk Riigikogu. Parlamendil on seadusandlik võim ning Riigikogu valib iga viie aasta tagant Eesti Vabariigi presidendi (Pädevus, 2022).

Parlamentaarset riigikorra kohaselt on Eestis poliitilise võimustruktuuri keskmes valitsus ja peaminister, kellel on poliitiliste otsuste juhtimisel suurim roll (Poliitilised institutsioonid, 2022). Põhiseaduse kohaselt on presidendi üks olulisemaid ülesandeid peaministrikandidaadi valimine. Lisaks peaministrile nimetab president ametisse ministrid ning kõrgetel positsioonidel olevaid ametiisikuid, kelleks näiteks on kaitseväe ülemjuhataja, õiguskantsler, Eesti Panga president, kohtunikud ning riigikontrolör (Pädevus, 2022). Presidendi tööülesannete hulka kuulub veel põhiseaduse muudatuste algatamine, Riigikogus ja rahvahääletustel vastuvõetud seaduste väljakuulutamine, Riigikogu valimiste aja väljakuulutamine, Riigikogu kokkukutsumine, riiklike teenetemärkide, diplomaatiliste ja sõjaväeliste auastmete jagamine, Eesti vastu suunatud agressiooni korral sõjaseisukorrast ja mobilisatsioonist teadaandmine (Madise, 2010b). See kõik ei anna vabariigi presidendile poliitikas suurt formaalset võimu riigi ja ühiskonna suunamiseks.

Piiratud formaalsele võimule vaatamata on presidendil võimalus suunata avalikku arutelu, määratleda probleeme ja lahendusi, kujundada norme ja väärtusi. Poliitilisel väljal tegelevad agendid ehk poliitilised jõud pidevalt võimuvõitlusega (Bourdieu, 1985: 729; Vetik, 2014). Seda erinevate sõnade, tegevuste, sloganite, programmide ja kommentaaride kaudu. Nii proovitakse konstrueerida maailmast kindel arusaam ning seda ühiskonnas kehtestada (Bourdieu, 1985: 729; Vetik, 2014). Presidendi formaalse võimu puudumist tasakaalustab tema kõrge staatuse ja presidendi institutsiooni maine, mis suurendavad tema sümboolset võimu ja annavad õiguse arvamusalaldusteks, mida kajastatakse nii erameedias kui rahvusringhäälingus. Presidendid on riigis kõige mõjukamad kõneisikud, kes tihti sätestavad teemad, mis saavad nii rahva seas kui ka meedias enim kõneainet (Peake ja Eshbaugh-Soha, 2008).

Bourdieu (1997: 23) kasutab sümboolse võimu mõistet, et rääkida võimuvormide rutiinsest rakendamisest sotsiaalses maailmas. Sümboolne võim sõltub suuresti aga rahva toetusest. Sümboolne võim on justkui nähtamatu, sellele on antud teatud diskursuste abil legitiimsus (Vetik 2014). See põhineb ühiskonnas jagatud ühistel arusaamadel ning väljendub eelkõige läbi subjekti prestiiži, maine ja tuntuse (Bourdieu, 1997: 23) Hea kõne abil saab poliitik selgitada enda perspektiivi ning hea kõnelemise korral on suur tõenäosus võita rahva poolehoid (Cart, 2014). Kuna president on Eesti ühiskonnas väga prestiižne ning tuntud, siis on tal võim tuua kõne abil rahva ja meedia kui publiku tähelepanu alla teemad, mida ta oluliseks peab. 2022. aastal riigikantselei poolt tellitud Turu-uuringute AS-i üle-eestilise institutsioonide usaldusvääruse uuringu (Uuring..., 2022) kohaselt usaldab presidenti täielikult 68% elanikkonnast. See on kõrgeim usaldusvääruse protsent võrreldes Riigikogu, kohalike omavalitsuste ning Vabariigi Valitsusega.

Eesti Vabariigi president saab enda sõnaõigusest tulenevat poliitilist võimu nii välis- kui ka sisepoliitilistes küsimustes kasutada. Eesti presidentidele on olnud omane enda sümboolset võimu kasutada läbi kõnede pidamise (Poliitilised institutsioonid, 2022). See on saanud mitmel juhul traditsiooniks, näiteks aastavahetusel või vabariigi aastapäeval. Presidendil on võimalus otse rahva poole pöörduda. Tal on vabadus valida teemasid, millest rääkida, tuua esiplaanile probleeme, mis vajavad lahendamist ning pakkuda neile välja lahendusi, kujundada norme ja väärtusi. Teiste sõnadega sekkub president kõne abil ühiskonna diskursiivsesse korda.

1.2 Presidendi kõne roll diskursiivse korra muutmises

Diskursuse mõiste on küllaltki keeruline ning seda võidakse sageli kasutada vales kontekstis (Philips ja Jorgensen, 2002: 1). Selle tõttu on diskursuse tähendus muutunud häguseks. Akadeemikutest on diskursuse mõiste lühidalt sõnastanud T. A van Dijk: “Tekst kontekstis” (van Dijk, 2008). Teine diskursusanalüüsi suurkuju Fairclough (1995) on mõiste sõnastanud pikemalt, ent mõte jääb sarnaseks van Dijki määratlusega: “Diskursus on keel sotsiaalse tegevusena, mille määravad sotsiaalsed struktuurid”. Philipsi ja Jorgenseni (2002) õpikus “*Discourse Analysis as Theory and Method*” on diskursuse mõiste defineerinud järgmiselt: “Diskursus on kindel viis, kuidas maailmast, või selle aspektist, rääkida ja seda mõista”. Seda definitsiooni järgin ka oma bakalaureusetöös.

Diskursiivne kord kujutab endast diskursuste kogumit institutsioonis või ühiskonnas (Fairclough, 1995: 66; Kalmus, 2015a). See on viis või kord, kuidas mingit diskursust ühiskonnas üldiselt mõistetakse. Diskursiivse korra mõiste on antud töös oluline, sest president on Eesti Vabariigis üks inimestest, kellel on sümboolne võim enda kõne läbi diskursiivse korra kujundamiseks ja muutmiseks. Presidendil on platvorm ühiskonnas relevantseid diskursuseid kas toetada või proovida muuta, just enda suuremate kõnede läbi, mida suurem osa ühiskonnast kuulab ja vaatab (Poliitilised institutsioonid, 2022). Presidendi sümboolne võim väljendub selles, et tema kõnel on potentsiaal diskursiivset korda muuta.

Sümboolset võimu saab president kõige paremini kohaldada vabariigi aastapäeva- ja tähtpäevakõnedes. Eesti presidendi tähtsaim poliitiline kõne ongi vaieldamatult Eesti Vabariigi aastapäeval peetav kõne. See on televiseeritud ning hiljem inimestele kättesaadav pea igas meediaväljaandes. Presidendi sõnadel on potentsiaal jõuda rohkemate inimesteni kui ühelgi poliitikul või ametnikul ning see on päev, kus suurem osa elanikkonnast võib koguneda telerite ette riigipead kuulama. Kuigi aastavahetusel peetav kõne võib publiku poolst ehk suuremgi olla, ei ole see oma pikkuselt ja kaalukuselt siiski aastapäevakõnest tähelepanuväärsem.

Presidendi kõne žanris on mingid diskursused publiku jaoks tuttavad, näiteks kodumaa armastuse või rahvustunde diskursus (Mölder, 2020) ning seega ootuspärased. Nende kinnitamine või mainimata jätmine on mõlemal juhul tähelepanuväärne. Uute diskursuste toomine aastapäevakõnesse võib olla ootamatu ning publiku ja meedia jaoks meelepärane või mittesoovitav (“pole kohane”). Näitena võib nimetada Kaljulaidi otsust käsitleda mitmetes pidukõnedes lähisuhtevägivalda. Mingeid ühiskonnas oluliste diskursuste välistamine on samuti sümboolselt suure väärtusega. Seda saab teha passiivselt, jättes midagi ootuspärast mainimata või ütlemata, või aktiivselt, mingile diskursusele väljakutset esitades või mingit perspektiivi laites.

Kui Lennart Meri 1992. aastal valiti taasiseseisvunud Eesti esimeseks presidendiks valiti, siis oli tal võimalus sisustada paljud presidendi rolliga seotud ülesanded ja sümbolid. Selle võimaluse kasutamine väljendus ka Meri kõnedes. Tema kõnede vormiline ja sisuline eeskuju on seadnud avalikkuse jaoks omamoodi standardi selle osas, kuidas üks Eesti president kõnelema ja kõlama peaks. Presidentide aastapäevakõnede keskmine pikkus ajaliselt on 25-26 minutit (Kruup, 2022a). See keskmine on jäänud püsima alates Meri kõnedest. Presidendi kõne tempo on

enamasti aeglasem kui tavakõne kiirus (Kruup, 2022a). Nii jõuavad mõtted inimestele kergemini kohale ning kõnelejal on suurem tõenäosus rääkida selgelt ja arusaadavamalt.

Sarnasustele vaatamata väljendub kõikide Eesti presidentide kõnede kirjutamises ja esitamises ka teatav omanäolisus, oma käekiri. On teemasid, mis korduvad aastast aastasse (Mölder, 2020), aga on ka mitmed teemad, mis on mõnele presidendile olnud südamelähedasemad. Kindlasti on igas kõnes esindatud nii sise- kui ka välispoliitilised teemad, et saame võrrelda nende osakaalu ning olulisust. Vaadates näiteks sise- ja välispoliitilised teemade läbilõiget presidentide kõnedes näeme, et aastate jooksul on sisepoliitiliste teemade osakaal tõusnud ning välispoliitilise suunitlusega teemad on jäänud tahaplaanile (Mölder, 2020). Võrreldes näiteks Lennart Meri kõnesid Kersti Kaljulaidi omadega, siis näeme, et Kaljulaid oli enda kõnedes 80% mahust pühendanud sisepoliitilistele teemadele, Meri aga alla 50% (Mölder, 2020).

Kõnet kirjutades on publiku reaktsiooni raske ette ennustada, ent hästi läbimõeldud ning organiseeritud kõne on edukam ning suurema tõenäosusega veenvam. Inimestel on isiklikud ning omanäolised arusaamad reaalsusest, millest on tingitud ka erinevad perspektiivid (Philips ja Jorgensen, 2002: 1). Kõne autor kasutab maailma kujutamisel mitmeid vahendeid, milles väljendub tema enda perspektiiv maailmale (van den Hoven, 2016: 6). Autor saab enda teksti põimida erinevaid diskursuseid ning neid enda kõnes erinevate retoorikavõtetega tuua esile.

Kui diskursuse esitamisel on paigas kindel narratiiv, see sisaldab võrdlusi, argumentatsiooni ning raamistamist, siis on publiku reaalsust kergem mõjutada (van den Hoven, 2016: 6). Aga isegi nende retoorikavõtete oskuslik kasutamine ei pruugi alati soovitud tulemuseni viia. Publik on alati autonoomne ning iseteadev, mistõttu ei saa diskursuse edukuses kunagi olla enne selle esitamist kindel (van den Hoven, 2016: 4). Publik võib esitatud diskursuse võtta omaks või nad võivad hoopis vastupidi sellele reageerida.

Poliitiliste kõnede kaaskirjutajateks võivad olla kogenud või isegi professionaalsed kõnekirjutajad, kellel võivad olla kõne esitajast põhjalikumad teadmised retoorikast. Seega on selles töös oluline teadvustada, et edaspidi presidendi kõnest rääkides mõtlen laiemalt presidendi kõnest kui nähtusest, millesse võib lisaks selle esitajale panustada hulk teisi inimesi. Paul Lees (2020) intervjueris oma bakalaureusetöö raames president Ilvese kõnekirjutajat ning ilmnes, et kõne teema ning jutupunktid tulid enamasti kõnelejalalt. President ja nõunikud leppisid enne kõne

kirjutamist kokku, millist räägitakse ja mis on oluline, et luua hästi struktureeritud kõne selge sissejuhatuse, loogilise arengu ja kokkuvõttega (Lees, 2020).

1.3 Meedia roll presidendi kõnede kajastamisel

Peake ja Eshbaugh-Soha (2008) leiavad enda uuringus, et meedia roll presidendi kõnede ja sõnumite vahendamisel on tihti võtmetähtsusega. Meedia on paljudel juhtudel vahelüli presidendi ja rahva kui publiku vahel. Mitmed kõned jõuavad tavakodanikuni alles läbi ajalehtede või muu meediakanali, sest kohalolu või otse-eetris kõnede kuulamine ei pruugi olla võimalik. Meedia tihti tõlgendab poliitikute kõned või sõnavõtted ning paneb need kirja kompaktsemalt, tuues välja ajakirjanike hinnangul olulisema. Seetõttu on oluline ka presidendi kõnelemisoskus ning tema ja ta kõnekirjutajate retooriline pädevus sõnumi loomisel, et see oleks arusaadav kõigile ning jõuaks kuulajani ka läbi meedia võimalikult mõjusana.

Suuremad kõned, nagu näiteks vabariigi aastapäeva, aastavahetuse või taasiseseisvumispäeva kõned on tihtipeale otseülekanadena üle-eestiliselt televiseeritud, mille abil jõuab riigipea sõna pea kõigi Eesti inimesteni. Kõnesid edastatakse ka raadio teel ning kajastatakse kirjalikus meedias. Eelmainitud suurimad kõned on eestlaste ja Eesti ühiskonna jaoks presidendi olulisemad sõnavõtted. Kriiside, märgiliste sündmuste korral on presidendil alati võimalik operatiivselt teemasse sekkuda ning vajaduse korral avalikku mõistmist ja arvamist suunata enda sõnadega (Rebane, 2022). Lisaks eelmainitutele kõige tähtsamatele kõnedele peab aasta jooksul president veel mitmeid sõnavõtte, nii Eestis kui ka välismaal. Kõigist vabariigi presidendi kõnedest saab ülevaate presidendi ametlikul veebilehel (Kõned, 2023). Need kõned, mida avalikus peavoolumeedias ei kajastata, on enamasti suunatud konkreetsele ja kitsamale sihtgrupile. Kuigi nende sõnumid ei ole kindlasti ebaolulised, saavad need meedias suurimatel tähtpäevadel peetud kõnedega võrreldes palju vähem tähelepanu (Rebane, 2022). Ametlikul presidendi lehel on Kersti Kaljulaidi kõnearhiivis 328 kõnet (Arhiveeritud kõned, 2021).

Lisaks suurtele pidupäevakõnedele ja väiksematele sihtgruppidele peetud kõnedele kõneleb president ka muudel pidulikel sündmustel. Need kõned adresseerivad samuti suurt osa elanikkonnast, kuid tähistavad või tõstavad esile kindlat ühiskonnagruppi. Nendeks tähtpäevadeks on näiteks emadepäev, isadepäev ning õpetajate päev. Need kõned on olulised

rahva ühendamiseks ning ühiskonnas oluliste inimgruppide esiletoomiseks, väärtustamiseks ja tähistamiseks. Nende sõnavõtude kajastamine meedias ei ole nii sage ning neid ei analüüsita näiteks aastapäevakõnega võrreldava sügavusega. Siiski suurimatest väljaannetest on presidendi kõnet kõikidel nendel eelmainitud tähtpäevadel kajastanud Postimees (Karis, 2022a; Karis, 2022b; Karis, 2022c) ning sageli ka Eesti Rahvusringhääling (Kaljulaid, 2016; Kaljulaid, 2017). Kõnesid edastatakse ka väiksemates meediakanalites näiteks: Lõunaestlane.ee, Tre raadio, Õhtuleht, Õpetajate Leht ja paljudes muudes sarnastes väljaannetes.

Traditsiooniline meedia – ajalehed, raadiosaated, televisioon ning uudisprogrammid – jagavad tänapäeval infovälja uue meediaga (Owen, 2018), pakkudes poliitikutele rohkem võimalusi inimesteni jõudmiseks. Uue meedia alla kuuluvad veebilehed, blogid, videojagamise ja voogedastusplatvormid, äpid ning sotsiaalmeedia (Owen, 2018). Peavoolumeedia, mille peamiseks eesmärgiks on üldist informatsiooni inimesteni viia, ja uue meedia nišikanalid, mis keskenduvad konkreetsetele teemadele või vaadetele, suudavad koos jõuda laiema publikuni kui varem (Owen, 2018).

Eesti presidendid on sotsiaalmeedia võimalusi aktiivselt kasutanud. Neil on ametlik Facebooki leht, kus nad saavad jagada operatiivset informatsiooni enda tegemistest ning ka välja hõigata oluliseid teemasid. Twitterikonto on loonud endale nii president Alar Karis, Kersti Kaljulaid kui ka Toomas Hendrik Ilves. Viimase sõnavõttud on Twitteris eriti populaarsed ning käivitanud ühiskonnas mitmeid kordi diskussioone. Näiteks kui Ameerika veebiajakiri BuzzFeed News kirjutas Toomas Hendrik Ilvesest artikli, tituleerides ta Twitteri presidendiks (Seddon, 2013). Sellise tähelepanu osaliseks sai Ilves, sest suhtles platvormil aktiivselt enda jälgijatega. Seda ei teinud mitte ainult meedianõunik, vaid tema ise suheldes inimestega ning arutades ka teemasid, mis ei ole ainult poliitikaga seotud.

Ka Kersti Kaljulaid on aktiivse *online* jälgijaskonnaga. Facebookis on tema ametlikul lehel 81 000 (Facebooki profiil) ning Twitteris 62 100 (Twitteri profiil) jälgijat. Sarnaselt Ilvesele on Kaljulaid peale enda ametiaega jäänud enda kanalites aktiivseks, kajastades enda tegevusi, võttes sõna tähtpäevadel ning rääkides ühiskonna murekohtadest. Kaljulaidi Facebooki leht on toimetatud eesti keeles, ent Twitteri on endisel presidendil ingliskeelne. Selle abil kajastab Kaljulaid enda välispoliitilisi tegemisi ning suhtleb ka inimestega väljaspool Eestit. Enda kodulehe (Kersti Kaljulaid, 2022) ning sotsiaalmeediakanalite abil saab president enda kõnesid

jagada ka laiemale publikule. Näiteks on Kaljulaid teinud Facebookis otseülekandeid enda esinemistest ning Twitteris teinud kokkuvõtvaid postitusi enda kõnedest.

Mitmed teised kõned, mida president aasta jooksul peab, on suuresti suunatud kindla sihtrühma poole. Aastapäevakõnes pöördub president aga kõikide eestlaste poole. Seda ilmestavad ka Kaljulaidi kõnedes pöördumised: “Ma palun kõiki eesti inimesi” (Kaljulaid, 2021), “Me teame” (Kaljulaid, 2021); “Meil on rahvusriigi sajas sünnipäev” (Kaljulaid, 2018) ja muud sarnased kõiki eestlasi hõlmavad pöördumised. Aastapäevakõne traditsioon jätkub aastast aastasse ning on loomulik, et ajakirjandus ning laiem avalikkus ootab seda kõnet, et kuulda, mis teemasid president oluliseks peab, millele tähelepanu juhib, keda laidab, keda tunnustab ja mille poole innustab. Aastapäevakõne avaldatakse suuremates väljaannetes ning suurimad portaalid teevad kõnest ka kokkuvõtteid või analüüse. Suurimatel väljaannetel, nagu näiteks Postimees, Eesti Päevaleht, Eesti Rahvusringhääling ja muud, on eraldi arvamusrubriik, kus lisaks juhtkirjadele kajastatakse inimeste poolt saadetud arvamuskõnet. Enamasti on arvamuskõne autori autoriks mõjukas või autoriteetne inimene. Näiteks Eesti Vabariigi 100 juubeliaastapäeva presidendi kõne teemal avaldati Postimehes Olev Remsu (2018), Kaire Uuseni (2018) ning Ahto Lobjakase (2018) arvamuskõnet.

1.4 Kõneanalüüsi tasandid

Oma bakalaureusetöös analüüsin president Kersti Kaljulaidi kõnesid. Selleks kasutan retoorikast pärit kategooriaid teksti struktuuride jaotamiseks. Jaotan kõne tekstilised struktuurid meta-, makro-, meso- ja mikrotasandiks, lähtudes selles Leesi (2020), Andre (2021) ja Valge (2020) tööde eeskujust, mis omakorda põhinevad Nida (1984), Lanhami (1965) ja Corbetti (1991) töödel. Erinevalt nende töödest kasutan neid tasandeid diskursusanalüüsiks, mitte tekstide kvaliteedi hindamiseks. Nida (1984: 288) on kõnestruktuuri uurimiseks jaganud teksti mikro- ja makrotasanditeks. Sellele lisas Paul Lees (2020) mesotasandi, lähtudes eelkõige Corbetti (1965) osundusest, et kõned jaotuvad rohkem ja vähem klassikalisteks osadeks, millel on oma funktsioon (nt sissejuhatus ja kokkuvõte). Nendele lisas Kalle Valge (2020) omakorda metatasandi, mis eristab selgemalt konteksti ja publiku rolli ning kõne eesmärki. Teksti retooriliste vahendite parimaks mõistmiseks peaks analüüsi alustama teksti suurimast üksusest ning liikuma järjest kõige väiksemani. Meeles tuleb aga pidada, et tasemete “suurus” või koht

hierarhias ei ole esmatähtis, olulisem on see, kuidas tasandite koostöös moodustub tervik (Nida, 1984: 288; Lees, 2020; Andre, 2021; Valge, 2020).

Metatasand

Metatasandi uurimine keskendub tekstist väljapoole jääva konteksti analüüsile (Kruup, 2022b). Metatasandi analüüsi käigus küsitakse, millisele publikule, mis kontekstis ja millisel eesmärgil selline kõne esitatud on. Näiteks tuleb presidendi aastapäevakõnede puhul arvestada sellega, et tegemist on pidupäeva ja pühaga, et president kõneleb samaaegselt nii külalistele saalis, vaatajatele kodus, kõnet kajastavale meediale. Seega on selles ühes kontekstis palju publikuid, keda kõnetades võivad presidendil olla erinevad eesmärgid. Erinevate publikuteni samal ajal, ühe kõnega, on väga keeruline jõuda. Tavaliselt on kombeks teha enda sihtrühmale kohane kõne, rääkides teemadest mis on konkreetsele neile olulised. Aastapäevakõnede publik on terve Eesti ühiskond – kõik eestlased. Seetõttu on väga keeruline kokku panna kõnet, mille sihtrühmaks on kõik ning ühtset publikut ei ole võimalik paika panna.

Eduka kõne loomiseks on vaja läheneda kõnele osavalt, kõne erinevad osad võivad olla adresseeritud erinevatele publikutele. Näiteks Eesti Vabariigi 100. aastapäevakõnes (Kaljulaid, 2018) pöördus president Kaljulaid järjest konkreetsete ühiskonnagruppide poole, tuues välja nende olulisus tervele ühiskonnale. 2021. aasta aastapäevakõnes (Kaljulaid, 2021), kus kõne keskseks teesiks oli COVID-19, tõi ta välja viiruse laastava mõju erinevatele vanusegruppidele, nii lastele, nooretele, töoinimestele kui ka eakatele. Nii lähenedes oli võimalik luua kõne kontekst laiapõhjaline ning jõuda mitmekesise publikuni.

Makrotasand

Makrotasand tegeleb teksti kui tervikuga ning vaatleb, kuidas kõne on üles ehitatud (Lees, 2020; Andre, 2021; Kruup, 2022b). Makrotasandil uuritakse peamiselt kõne progressiooni ning sidusust, mis väljendavad teksti mitmekülgse edenemise ning temaatilise ühtsuse (Nida, 1984: 288). Kui kõnes esineb selge teemade progressioon ning kõneosad on arusaadavalt tervikuks seotud, siis on kõne tervikuna kuulajale kergemini jälgitav ning kõne saavutab tõenäolisemalt oma eesmärgi (Kruup, 2022b). Progressioon kirjeldab seda, kuidas kõne areneb. Progressiooni

võib määratleda ning tajuda üldiselt, kirjeldades selle emotsionaalset teekonda ning selle intensiivsust (Kruup, 2022b). Kõne intensiivsus võib väljenduda nii kõneleja hääletoonis, kõnekujundites, kehakeeles või kõnelemise kiiruses. Ent progressiooni saab vaadelda ka konkreetsemalt. Selleks on Nida (1984: 289-290) jaganud makrotasandil progressiooni nelja kategooriasse: ajaline progressioon, ruumiline progressioon, loogiline progressioon ning dialoogiline progressioon. Kuigi neli kategooriat on teoorias eraldiseisvad, siis praktikas sisaldab kõne tihti kombinatsiooni mitmest erinevast progressiooni kategooriast. Siiski on need kõnes piiritletavad ning eristavad.

Ajaline progressioon on moodustatud seotud sündmustest, ent need ei pea tingimata olema kronoloogilises järjestuses (Nida, 1984: 289). See võib olla üles ehitatud nii edasi- kui ka tagasivaatavate seikadega. Oluline on jälgida, et tekst reaalselt ka ajas liiguks ning oleks publikule arusaadav ning kaasahaarav (Kruup, 2022b).

Ruumilise progressiooni jaoks ei ole oluline ajaline mõõde, ent see kõne liigub edasi kirjeldavas jadas (Kruup, 202b). Ruumiline progressioon on suuresti üles ehitatud erinevatele vaatepunktidele (Nida, 1984: 289). Seda võib kujutada nii erinevate inimeste arusaamast ühest sündmusest või objektist, ent kui ka lihtsalt vaadelda ühte asja erinevatest perspektiividest. (Kruup, 2022a). Näiteks kasutas Kersti Kaljulaid ruumilist progressiooni enda 2021. aasta vabariigi aastapäeva kõnes (Kaljulaid, 2021). Ta liikus ühest temast teisele kirjeldades, kuidas koroonaviirus mõjutas erinevate ühiskonnagruppide elusid.

Kolmas progressiooni liik, loogiline progressioon, on üles ehitatud kõneosadele, mis on omavahel seotud loogiliste sidemete abil (Nida, 1984: 289). Näiteks võivad kõneosad seostuda omavahel vastandustena või täiendustena, kuid loogiliselt progresseeruks ka selline kõne, mille osad seostuvad kokku üheks argumendiks (Kruup, 2022b).

Viimane, neljas, progressiooni liik on dialoogiline progressioon. Selle tingimuseks on see, et vastus on seotud eelnevalt kõneletuga (Nida, 1984: 290). Dialoogiliselt progresseerub näiteks kõne, mis on rajatud küsimustele ja vastustele või mingite väidete järjestikusele jaatusele-eitusele. Kõne puhul on võimalik, et kõneleja esitab publikule küsimuse ning tekitab reaalse dialoogi, ent tihtipeale esitab kõneleja retoorilise küsimuse, millele annab vastuse enda kõne(osa)s. Jaatuse rolli võib täita ka aplaus või hõisked publiku seast (Lees, 2020).

Need neli progressiooni liiki ei ole praktikas kõnes sada protsenti eraldiseisvad. On tavaline, et mingid liigid on omavahel põimunud. Erinevad progressioonid võivad olla esindatud erinevates lõikudes ning tekstiosades. Kõige tähtsam on kõne progressiivsuses see, et kõne oleks loogiline ning arusaadav publikule, ülesehitus mõistetav ning jälgitav.

Teksti makrotasandi teine oluline tunnus on sidusus. Kui progressioon tagab tekstis elementide ning teemade arengu või muutumise, siis sidusus aitab nendest luua ühtse teksti (Nida, 1984: 291). Makrotasandil on peamiselt sidusus loodud temaatilise sidususega. Kõnel peaks olema kindel teema, mida tuuakse esile terve kõne vältel, isegi kui vahepeal on kõrvalepõikeid (Kruup, 2022a). Ka hea ning läbimõeldud progressioon annab kaasa teksti sidususele, sest loogilised üleminekud aitavad publikul fookust hoida. 2021. aasta vabariigi aastapäevakõnes oli Kaljulaidil sidusus esindatud mitte ainult sujuva progressiooniga, aga ka temaatilise sidususega. Kõne oli üles ehitatud COVID-19 teemal ning selle abil kõnetades erinevaid ühiskonna murekohti.

Sidusust saab luua ka erinevate keeleliste vahenditega. Näiteks saab erinevad lauseosad või teemalõigud ühtseks muuta sidesõnade, viitamise ning korduste abil (Corbett, 1965: 414). Oluline on ka kõne still: toon, tempo, rütm ning muud kõnelemise aspektid (Kruup, 2022b). Ühenäoline stiil aitab hoida sidusust ning kõne tervikkust. Oluline on siiski aga ka jälgida, et kõne liiguks edasi ning tooks sisse uusi aspekte. Liigne sidususele keskendumine võib olla publikule piirav ning tüütu (Kruup, 2022b). Enamasti aga hoopis ülehinnatakse teksti sidusust või unustatakse selle olulisus.

Mesotasand

Mesotasandil analüüsitakse osi, mis jäävad makro- ja mikrostruktuuri vahele, ehk seda, mis jääb kõne kui terviku, ja kõne üksikute sõnade vahele. Klassikalised kõneosad on Corbetti järgi sissejuhatus, jutustamine, tõestamine ning kokkuvõte (Corbett, 1965: 277). Mesostruktuuris tuleks silmas pidada, et sissejuhatuses lubatu oleks sisuosas ka esindatud. Näiteks kui sissejuhatuses on lubatud rääkida kolmest põhiteemast, siis sisu osas peaksid need kolm mõtet olema esindatud erinevate lõikudega ning kokkuvõte peaks andma ülevaate nende kolme idee põhiosadest (Kruup, 2022b). Kõne sisuosas presenteeritud ideed peaksid olema võrdse kaaluga ning sarnaselt struktureeritud. Siinkohal on seotud makro- ja mesostruktuur, sest erinevate osade

vahel peab olema tagatud selge progressioon ning sidusus (Kruup, 2022b). Mesostruktuur peaks töötama koos makrostruktuuriga, et luua sidus ning selgelt progresseeruv kõne.

Lees (2020) lisas Nida (1984) kirjeldatud makro- ja mikrotasandile mesotasandi, et analüüsida seda, mil määral on poliitiliste kõnede struktuur klassikaline. Andre (2021) ja Valge (2021) ning Kruup (2022b) kasutavad mesotasandi mõistet aga laiemalt, kirjeldades selle abil kõne suuremaid üksusi, millel võib olla eesmärgi seisukohast funktsioon. Nii võib Andre (2021) järgi käsitleda mesotasandi üksusena ühte nalja komöödiaetenduses, või Valge (2021) järgi ühte temaatilist sektsiooni loengut saatvas Powerpointi esitluses. See tähendab, et mesotasandi ühikud ei pea olema klassikalised. Tõenäoliselt on enamikes presidendi kõnedes tuvastatavad sissejuhatus ja kokkuvõte, kuid nende vahele jäävad kõneosad võivad jaotuda rohkematel viisidel. Need kõneosad võivad olla hägusamad või eristuda konkreetsemalt. Näiteks Alar Karise 2022. aasta vabariigi aastapäeva kõnes tulevad välja väga tugevad ning eristuvad mesotasandi üksused: sõda; vaimne tervis; ühiskondlikud pinged ja koroon; rohepööre ja nutikad lahendused. Antud kõnes (Karis, 2022d) on erinevad teemadeplokid selgelt piiritletud ning erinevad isegi oma kõla poolest.

Mikrotasand

Mikrotasand koosneb spetsiifilistest retoorikavõtetest, mis toetavad kõne eesmärki ning võimendavad selle sõnumeid (Nida, 1984: 291). Need retoorikavõtted on erinevad sõnade, tähtede ning lausete kasutamise viisid, mis peaksid kõne eesmärki toetama ning võimendama (Kruup, 2022b). Mikrotasandi kvaliteet ei sõltu erinevate retooriliste võtete mitmekesisusest, ent nende kokkusobivuses kõne eesmärgiga (Lees, 2020). Makrotasandil aitab kindlate võtete kasutamine tõsta sidusust ning progressiooni, mesotasandil aga piiritleda erinevaid teemaplokke (Kruup, 2022b).

Retoorilisi võtteid on kirjeldatud väga suurel hulgal, mida Richard A. Laham (1991; 181-195) on püüdnud jaotada 11 kategooriasse. Need kategooriad on eesti keelde tõlkinud Paul Lees (2020).

- täiendamine, vähendamine ja asendamine;
- võimendamine;
- tasakaal, antitees ja paradoks;

- lühidus;
- kirjeldavus;
- emotsionaalsus;
- näide, allusioon ja asjatundja tsiteerimine;
- metafooriline asendus ja sõnamäng;
- kordus;
- argumentatsioon;
- Ebaloogiline, tavatu ning ebakorrektnee keelekasutus

Lanhami (1991) raamatus “*A Handlist of Rhetorical Terms*” on põhjalik ülevaade kõigist retoorilistest võtetest, mis neisse kategooriatesse paigutuvad. Nida (1984: 292) on aga loonud viiese jaotust, mis kirjeldab võtteid läbi nende funktsioonide. Viis kategooriat jagunevad: kordused, väljajätmine, ootuste nihestamine, võtete mõõtmine ning ühtsus. Van den Hoven (2015) kirjeldab oma raamatus omakorda neljast jaotust: narratiiv, võrdlus, argumentatsioon ja raamistamine. Kuna analüüsis on võimatu pidada silmas sadu erinevaid retoorikavõtteid, siis on Lanhami, Nida ja van den Hoveni jaotused kasulikud analüüsi lihtsustamiseks. Näiteks katsetas Lees (2020) viis läbi oma töös poliitilistes kõnedes esinevate retoorikavõtete kodeerimist konkreetsete võtete asemel Lanhami kategooriate lõikes.

Korduste abil saab esile tuua kõneleja jaoks olulisi aspekte. Korrata võib helisid, grammatilisi struktuure, sõnasid, kontseptsioone ja nii edasi (Nida, 1984: 292). Korduste abil saab olulist tuua esile, võimendada emotsioone ning luua sidusust (Kruup, 2022b).

Kui korduste mõju kõnele tundub ilmselge, siis on peidetud võlu ka lausete ja mõtete väljajätmises või lõpetamata jätmises (Nida, 1984: 293). Lause lõpetamata jätmisega proovib kõneleja panna publikut aktiivselt kaasa mõtlema. Ära saab jätta ebaolulisi fakte, üleliigset informatsiooni või juhtumisi, mis ei toeta kõne eesmärki (Nida, 1984: 293). Nii saab kõneleja pakkuda publikule kõige olulisemat informatsiooni ning raamida kõne mõistlikkuse piirides.

Ootuste nihestamisega kasutab kõneleja sõnu või erinevaid kõnevorme mitteootuspärasel viisil. Ootusi nihestatakse erinevaid keelelisi võtteid kasutades, tavaliselt kõlades ebaloogiliselt või harjumatult, kasutades allegooriat, metafoore, ironiat, liialdamist, kõnekujundeid paradokse ja muud sarnaseid keelelisi vahendeid (Nida, 1984: 294-295).

Mõõtmist kasutatakse ennekõike luules, ent ka proosatekstides on sellel oma koht. Proosatekstides on üks tuntud kõneühikute mõõtmise võtte kolmik (Kruup, 2022a). See tähendab erinevate lausete, sõnade, fraaside, mõtete ja muu sellise kolmekaupa jaotamist.

Ühtsuse all mõeldakse teema ning esitluse kooskõllalisust. Kõne esitusviis peab ühima teemaga, millest räägitakse. Sadadest retoorikavõtetest tuleks valida mõned, mis võimendaksid kõne eesmärki, suurendaksid sidusust ning oleksid teemale sobivad (Kruup, 2022a).

Van den Hoveni (2015: 8) sõnul kasutavad inimesed nelja erinevat võtet (narratiiv, võrdlemine, argumentatsioon ja raamimine) selleks, et mõista ja lihtsustada keerulist reaalsust. See on oluline, sest hoides reaalsuse arusaadava ning lihtsana suudame luua tekstis vajaliku sidususe. Narratiivi loomise ja jutustamise abil saab kõneleja aidata publikul luua seoseid, märgata eesmärke ja hinnata olukordi ning inimesi (van den Hoven, 2015: 10). Inimesed kasutavad võrdlemist enda igapäevaelus. Võrreldes erinevaid maailma elemente, jõutakse vajaliku arusaamani ning otsuseni (van den Hoven, 2015: 9). Ka kõneldes aitab võrdluste sissetoomine jõuda arusaamadeni. Argumentatsiooni abil saab inimeste loogilisele küljele rõhuda ning tuua välja põhjus-tagajärg seoseid ning kaitsta enda seisukohti levinud normide ning teabe põhjal (van den Hoven, 2015: 10). Neljas retoorikavõtte ehk raamimine aitab vähendada segadust, jättes välja kõik, mis on antud kontekstis ebavajalik (van den Hoven, 2015: 10).

1.5 Uurimisküsimused

Määratlesin teooria peatükis olulised põhimõisted: diskursus, diskursiivne kord, retoorika. Lisaks kirjeldasin sotsiaalset, kultuurilist ja poliitilist konteksti, milles presidendi aastapäevakõne toimub. Mind huvitav uurimisprobleem on täpse kirjelduse puudumine sellest, milliseid retoorilisi vahendeid president oma diskursiivsesse korda sekkumiseks kasutab ning kuidas arvamusemedia sellele reageerib. Seetõttu püstitan töös järgmised uurimisküsimused:

1. Millised diskursused esinevad president Kaljulaidi vabariigi aastapäeva kõnedes?
2. Kuidas sekkub Kaljulaid kõnede diskursiivsesse korda? Milliseid presidendi kõne žanris publiku jaoks tuttavaid diskursuseid ta kinnitab, milliseid uusi diskursusi ta esile tõstab?
3. Milliste retoorikavõtete ja kõnestruktuuride abil seda tehakse?

4. Kuidas reageerib Eesti arvamusmeedia presidendi kõnele selles esitatud või välistatud diskursuste mõistes. Mil määral toetatakse või laidetakse tuttavate diskursuste kinnitamist või uute diskursuste esiletõstmist?

2. Meetod

Uurimisküsimustele vastamiseks kasutan kahte analüüsimeetodit. Retoorilise diskursusanalüüsi abil kirjeldan seda, milliseid diskursuseid ja kuidas kõnedes esile tõstetakse ning millist muutust diskursiivses korras need kõned taotleda võivad. Lisaks kõnede diskursusanalüüsile viin läbi kõnedele reageerivate arvamuskirjutiste standardiseeritud kontentanalüüsi.

2.1 Retooriline diskursusanalüüs

Retoorilise diskursusanalüüsi aluseks on arusaam retoorika mõjukusest ning olulisusest igapäevaelus (van den Hoven, 2016: 3). Kui tavalises maailmas on sõnumid ning teave presenteeritud suhteliselt vabalt ning orgaaniliselt, siis diskursuse maailmas, mida kõneleja püüab luua, on kõik sõnumid hoolikalt kokku pandud, disainitud suurima efektiivsuse saavutamiseks selles konkreetses hetkes kindlale publikule (van den Hoven, 2016: 3).

Diskursusanalüüsi väljatöötamine on leidnud aset pika aja jooksul, mistõttu on olemas mitmeid diskursusanalüüsi vorme, koolkondi ning liigitusi (Philips ja Jorgensen, 2002: 1). Diskursusanalüüsis ei ole kindlaid analüüsi autorist sõltumatult määratletud diskursuseid või ühte kindlat reeglistikku, kuidas neid analüüsida. Diskursuste määramine ning nende analüüs on suuresti autori kätes, ent diskursusanalüüs peab olema läbipaistev ning diskursuste määratlemine põhjendatud. Seetõttu on oluline vaadata igat diskursust eraldiseisva üksusena ning analüüsida seda vastavalt olukorrale ning publikule, kellele seda esitatakse (Philips ja Jorgensen, 2002: 1).

Valisin meetodiks diskursusanalüüsi, kuna see lubab ühendada sisu, vormi ja konteksti uurimaks, kuidas president erinevatest teemadest kõneleb. Nii on võimalik ka detailselt kirjeldada, milliste võtetega president diskursiivsesse korda sekkub. Sellises kõneanalüüsis, mida võib näiteks Paul Leesi (2020) töös näha, on küll võimalik kirjeldada detailselt kõne vorme, kuid diskursuse mõiste puudumise tõttu on raskem kõne teksti konteksti asetada ning selle võimaliku mõju üle arutleda.

Retooriline diskursusanalüüs, nagu diskursusanalüüs üldiselt, ei ole kindlapiiriline ning ühel teoorial põhinev standardiseeritud meetod (Philips ja Jorgensen, 2002: 1; van den Hoven, 2016: 5). Retooriline diskursusanalüüs on üles ehitatud mitmete erinevatele keele-, kommunikatsiooni-, veenmis-, retoorika, argumentatsiooni- ja semiootikateooriate baasil (van den Hoven, 2016: 6).

Need on aga ainult mõned üksikud näited, mõjutusi on ka paljudest teistest teadustest. Mitmed väljad ning teooriad kordavad üksteist, kuid kuna mitmete nende teooriate piirid on hägused, siis on raske määratleda nende mõju retoorilise diskursusanalüüsi väljatöötamisel. Lähenedes diskursusanalüüsile retooriliselt, saan uurijana paremini kirjeldada seda seda, millised võtted on kõne autor publiku ja diskursiivse korra mõjutamiseks valinud ning kuidas ja mis järjestuses ta neid kasutab (van den Hoven, 2016: 4).

Analüüsis määratlen esmalt nii kõnede kui neile reageerivate arvamustekstide diskursused edasiseks analüüsiks. Kui kõne (või mis tahes teksti) autor kasutab publiku mõjutamiseks kindlaid võtteid kindlas järjestuses, siis saan uurijana kasutada retoorika põhimõisteid nende võtete kirjeldamiseks. Seega analüüsin diskursuste määratlemise järel Kersti Kaljulaidi kõnesid teooria osas kirjeldatud meta-, makro-, meso- ja mikrotasandi lõikes. Kirjeldan iga kõne puhul nii tasandite lõikes kui üleselt seda, milliseid diskursuseid ja kuidas esile tõstetakse.

Lähtun van den Hoveni (2016) kolmest retoorilise diskursusanalüüsi etapist:

1. Määratleda kõne kontekst, publik ja eesmärk (metatasand) – see on aastapäevakõnede kontekst üldiselt ning iga üksiku aastapäevakõne konkreetne kontekst.
2. Tuvastada retoorikavõtted (makro-, meso- ja mikrotasand) ning selgitada, kuidas kõne nende võtete abil publikut maailmast mõtlema suunab ning milline võib olla selliselt struktureeritud kõne mõju. Mikrotasandil ei kodeeri ma kõiki tekstides esinevaid retoorikavõtteid, vaid valin lähtuvalt Nida (1984), Lanhami (1991) ja van den Hoveni (2015) töödest välja kõnedes suurimat rolli mängivad retoorikavõtted, mis täidavad kõige selgemalt mingite diskursuste esiletõstmise funktsiooni.
3. Anda hinnang sellele, milliseid eeldusi selliselt organiseeritud kõne publiku suhtes teeb, st milliseid teadmisi ja väärtusi kandva publiku puhul saavad sellised retoorilised võtted oma funktsiooni täita ning hinnata nende eelduste põhjendatust selle kõne kontekstis.

2.2 Arvamusartiklite standardiseeritud kontentanalüüs

Viin enda töös läbi ka kõnedele reageerivate arvamusartiklite standardiseeritud kontentanalüüsi. Standardiseeritud kontentanalüüs on üks vanimaid ning enim kasutatud tekstianalüüsi meetodeid

(Kalmus, 2020b). Selle abil muudetakse tekstid, dokumendid, reklaamid jms üksused kindla süsteemi abil väiksemateks osadeks. Analüüs viiakse läbi selgesõnalise ja kindla kodeeringu kohaselt (Kalmus, 2020b).

Valisin reaktsioonide uurimiseks standardiseeritud kontentanalüüsi, sest nii on realistlik analüüsida suuremat hulka tekste ning tuvastada neis võimalikke mustreid. Kõikide või isegi osade tekstide põhjalik sisuanalüüs või diskursusanalüüs oleks oluliselt töömahukam ning see täiendav detailsus ei ole töö uurimisküsimustele vastamiseks vajalik.

Analüüsi käigus uurin kõiki peavoolumeedias avaldatud arvamuskäike, mis analüüsialuste kõnede kohta avaldatud on. Kodeerin erinevate kõnes esinenud diskursuste esiletõstmise või vastandumisega nõustumise, vastandumise, või nende suhtes neutraalseks jäämise sageduse või kõnes esinenud diskursuse mainimata jätmise. Standardiseeritud kontentanalüüsi täpsemad kategooriad koostan diskursusanalüüsi käigus määratletud diskursuste põhjal. Kasutatavad koodid loon vastavalt iga diskursuse puhul – artikkel avaldab toetust presidendi käsitlusele diskursusest; artikkel laidab või vastandub diskursuse sellisele käsitlusele; artikkel jääb diskursuse käsitlemise osas neutraalseks või seisukohta võtmata kaalutlevaks; artikkel ei suhestu diskursusega. Igale diskursusele andsin peakoodi vahemikus 1.x-5.x, peakood 6 tähistab kategooriat “muu”. Autori positsioonist lähtuvalt andsin peakoodidele lisakoodi x.1-x.4. Diskursuste kodeerimise olen lahti kirjutanud koodipuus (lisa 3). Diskursuseid koodideks muutes loodan kirjeldada üldistatult artiklites esinevaid korrapärasid, vältides samas vajadust teha igale tekstile eraldi diskursusanalüüsi.

Arvamusmeedia nõustumist president Kaljulaidi diskursustega hindasin selle järgi, kui autor oli enda käsitluses sõnastanud konkreetselt, et on presidendi mõtetega nõus ja toetab neid. Nõustumise alla paigutasin ka artiklid, mille autor oli kõnest rääkinud positiivse tooniga ning tõi presidendi perspektiivi toetavaid näiteid. Vastandumise alla paigutasin artiklid, mis sõnastasid konkreetselt vastupidise arvamuse presidendi omaga või kritiseerisid Kaljulaidi käsitlusi. Neutraalseks lugesin artikli käsitlust, kui diskursust oli küll mainitud, ent sellele ei olnud antud mingisugust hinnangut. Enamasti lugesin neutraalseks käsitluseks seda, kui autor oli toonud välja kõnes mainitud diskursused ja teemad, ent ei olnud nendel pikemalt peatunud ega arvamust avaldanud. Viimase kategooria, muu, alla paigutasin artiklid, mis tõid teksti sisse täiesti uue teema või diskursuse, mida president end kõnes üldse välja ei toonud.

Arvamusartiklite standardiseeritud kontentanalüüs oli minu töös vajalik, et vastata neljandale uurimisküsimusele – “Kuidas reageerib Eesti arvamusmeedia presidendi kõnele selles esitatud või välistatud diskursuste mõistes. Mil määral toetatakse või laidetakse tuttavate diskursuste kinnitamist või uute diskursuste esiletõstmist?” Eesti arvamusmeedia reageerimist presidendi kõnedes välja toodud või mainimata jäetud diskursuseid standardiseeritud kontentanalüüsi abil uurides on võimalik anda kvantitatiivne hinnang sellele, kuidas arvamusmeedia president Kaljulaidi kõnedele reageeris ning millise meelestatusega erinevate diskursuste raamistusi meedias vastu võeti.

2.3 Valim

Diskursusanalüüsis käsitlen kahte president Kersti Kaljulaidi vabariigi aastapäeva kõnet. Valimi moodustavad Kaljulaidi ametiaja esimene kõne 2017. aastal ning viimane kõne 2021. aastal. Valisin analüüsimiseks kaks kõnet viiest, sest viie kõne ja nende reaktsioonide analüüs oleks tõenäoliselt liialt töömahukas bakalaureusetöö jaoks. Analüüsid esimest ja viimast kõnet saan märgata ka muutuseid kõnede struktuuris ning käsitletavates diskursustes.

Meediakajastuste valimi moodustan Eesti suuremate päevalehtede ehk Postimehe, Eesti Päevalehe ja Õhtulehe ning Eesti Rahvusringhäälingu otsimootorite toel. Märksõnadeks kasutan "aastapäevakõne", "Kersti Kaljulaid" ning "presidendi kõne". Otsinguperioodiks määran 24. veebruar kuni 26. veebruar. Märksõnade sobivust kontrollin veel vaadates läbi kõik eelmainitud perioodil avaldatud artiklid, et veenduda, et otsingusõnad on korrektsed. Lisaks vaatan eraldi üle nende väljaannete juhtkirjad, mis on avaldatud järgmisel päeval.

2017. aastal peetud kõne reaktsioone leidsin Postimehest, Eesti Päevalehest, Eesti Rahvusringhäälingu ja Õhtulehe portaalidest kokku 20 koos juhtkirjadega. 2021. aasta kõne reaktsioonide otsimisel kasutasin samasid märksõnu ja väljaandeid. Selle kõne kohta leidsin arvamusartikleid 26. Kuna president Kaljulaidi kõned on keskmiselt 25 minutit pikad, siis on kahe 25-minutilise kõne diskursusanalüüs ning kokku 46 meediateksti standardiseeritud kontentanalüüs bakalaureusetöö mahu vääriline.

3. Tulemused

Antud peatükis tutvustan uurimistöö tulemusi. Eelnevas peatükis lahti kirjutatud meetodite abil analüüsisin president Kersti Kaljulaidi kahte kõnet, et saada ülevaadet presidenti kasutatud retoorikavõtetest ning uurida, kuidas peavoolumeedia nendele kõnedele reageerib.

3.1 2017. aasta kõne analüüs

Metatasand

2016. aastal nimetati president Kaljulaid ametisse. See teeb 2017. aasta vabariigi aastapäeva kõne presidendi esimeseks pikemaks kõneks, kus ta sai enda vaateid ning arvamusi rahvaga jagada. Aastapäevakõne puhul on auditooriumiks pea terve eesti rahvas, mistõttu võiks eeldada mitmekesisist kõnet, et jõuda võimalikult laia publikuni.

Määratledes diskursuseid ei lähtunud ma ainult kõne tekstist, vaid ka laiemast kontekstist. Eeskjuju konkreetsete diskursuste loomiseks sain Martin Möldri “Eesti presidentide kõnekuvandid” analüüsist (2020) ning Laura Vetiku magistritrust “Eesti Vabariigi presidentide aastapäevakõnede analüüs: rahva ja võimu suhete ning presidendi rolli konstrueerimine” (2014). Mõlemad autorid on enda töödes analüüsinud presidendi kõnedes ilmnunud diskursuseid, mis andis üldise suunise ka käesoleva töö diskursuste määratlemiseks.

Esimene diskursus, mida president Kaljulaidi kõnes määratleda saab, on õmblusteta ühiskonna diskursus, mis tõstab esile inimestevaheliste koostööd, hoolivust ning kogukondlust. Mõiste õmblusteta ühiskond on laialdaselt kasutust saanud just tänu Kaljulaidile, kes selle 2016. aastal käibele tõi. Selle mõiste abil kirjeldab president ühiskonda, mille aluseks on kogukondlus, kus valitsemine toimub läbipaistvalt ning korruptsioonil ei ole kohta (Kruus, 2017). Õmblusteta ühiskonna mõiste ning diskursus korduvad tema sõnavõttudes terve ametiaja jooksul. Seda diskursust võib vaadata kui tema sümbolse võimu teostamise fookust ja püüdlust jätta ühiskonnale oma presidendiajaga positiivne jälg. Üllatava teemana oli Kaljulaid toonud enda kõnesse vägivalda, mida käsitles läbi õmblusteta ühiskonna diskursuse (õmblusteta ühiskond kui vägivalda antidoot). Aastapäevakõne ei ole koht, kus presidendid üldiselt nii raskest teemast kui vägivald räägivad. See oli publiku jaoks üllatav ning ootamatu, mistõttu oli suuresti see ka teema, mis inimestele kõrvu jäi ning hiljem kõneainet pakkus. President sõnastas väga

konkreetselt enda vaatepunkti ning arvamuse, formuleerides ka konkreetse lubaduse hoida teemat aktuaalsena. Näiteks rääkis Kaljulaid ka värskest läbiviidud haldusreformist õmblusteta ühiskonna diskursuse raames: *“Nüüd, kui vallapiirid on kaugemal ja vallamaju vähem, peab ühiste vajaduste märkamise ja neile vastamise süsteem põhimõtteliselt muutum,“* rõhutades märkamiskultuuri olulisust.

Teise olulise diskursusena määratlen rahvusvahelisuse diskursuse, mis ei olnud õmblusteta ühiskonnaga võrreldes presidendi kõnes kõige prominentsem, kuid mille raames käsitleti siiski mitmeid olulisi teemasid ja perspektiive. Esiti toob president välja Eesti kui väikeriigi suurendatud vastutuse olla rahvusvahelisel areenil aktiivne ning liitlaste olemasolu olulisuse. Rahvusvahelisuse diskursuse raames vihjab president Brexitile, mis oli tol hetkel välispoliitisel areenil aktuaalne teema. Kui kõne esimeses pooles rõhutas president rahvusvahelise koostöö ning tähelepanelikkuse olulisust, sest Eesti-sugusel riigil ei ole privileegi saada hakkama üksi või seada ohtu suhted liitlastega, siis teises pooles käsitles president kuidas erinevate digivõimaluste abil rahvusvaheliselt silma paista. Konkreetselt ilmestas Kaljulaid seda lausega *“Inglise ettevõtja, kes pelgab Brexitit, võib leida siit tormivarju,”* rõhutades, kui tähtis on pidevalt areneda, et hoida e-residentide jaoks Eestit atraktiivseks.

Kolmanda diskursusena määratlen innovatsiooni diskursuse, mis väljendub eelkõige tulevikku vaataval perspektiivil. Kuidas peaksid Eesti inimesed toimima ning kuhu poole riigiinstitutsioonid arenema? Selle asemel, et jääda kinni vanadesse traditsioonidesse ning mõttemustritesse, innustab president publikut käima ajaga kaasas ning vastavalt muutuma, arenema. Näiteks seob president e-riigi arengut innovatsiooni diskursusega. *“[...] Kui suudame sama pakkuda oma e-residentidele, siis oleme juba 10 aasta pärast kindlasti üks maailma edukamaid riike.”*

Viimasena määratlen põhiseadusliku diskursuse. See diskursus väljendub presidendi kui põhiseaduslikku järelevalvet teostava institutsiooni ootuspärastes vaadetes Eesti sisepoliitikale. Sellest kõneldes on president konkreetsem, tõsisem ning korralekutsuv. Teemadest rääkis president kohalike omavalitsuste valimistest, poliitikast ja erinevatest poliitainstitutsioonidest, bürokraatiast ning riigi kohustustest kodanike ees. Peale õmblusteta ühiskonna diskursuse oli just põhiseaduslik diskursus kõnes kõige domineerivam. Rõhutades demokraatlikke väärtusi, tõi ta esile iseseivuse olulisuse Eestile. Kui enamasti kõnetas president antud diskursuse raames

poliitikuid, kelle vastutada on riigi juhtimine, siis oli esindatud ka laiemalt rahva poole pöördumine. Näiteks kutsus president inimesi üles hääletama tulevastel kohalike omavalitsuste valimistel, ning hääletama just poliitikute poolt, kes võtavad enda tööd tõsiselt ja teevad seda eestilike väärtuste säilimise jaoks. *“Millal te kuulsite viimati poliitilist diskussiooni, näiteks enne valimisi, kuidas lugupeetud kandidaadid võiksid aidata vägivalda välja juurida? Nõudke sellist diskussiooni! Ärge valige inimesi, kes koduvägivalla teemal suudavad genereerida vaid mõne rumala nalja. Ärge naerge ja ärge valige.”* Selle mõttega sidus ta endale olulise teema – vägivallaennetus – poliitikaga ning emotsionaalse väljendusega pani ta selle publiku jaoks kõlama, rõhutades veel rohkem valimiste olulisust.

Makrotasand

Analüüsis Kersti Kaljulaidi 2017. aasta vabariigi aastapäeva kõne makrostruktuuri järgin, kuidas kõne progresseerub ning milliste võtete abil on kõnes loodud sidusus. Vabariigi aastapäeva kõne on küllaltki pikk ning koondab endas mitmeid erinevaid teemasid, alustades välispoliitilistest teemadest ja muutudes progresseeruvalt eestikesksmaks. Kõne vältel täheldasin mitmeid erinevaid progressiooniliike, millest ühelegi ei olnud lõpuni truuks jäänud. See on küllaltki tavaline, et kõneleja segab enda tekstis mitmeid progressiooni liike. Siiski on pikema teksti puhul kasulik mingisuguse jälgitava progressiooni olemasolu, et publikut kõne jälgimisel toetada (Kruup, 2023).

Analüüsis progressiooni saab vaadata, mis järjestuses on diskursused, kuidas on üleminekud ühelt teisele ning kuidas need omavahel põimitud on. Üldiselt on näha, et diskursused on küllaltki eraldiseisvad, luues ruumilise progressiooni. Kõne alguses viitab president väga põgusalt õmblusteta ühiskonna diskursusele, ent jätkab rahvusvahelisuse diskursusega. Järgnev lõik on pühendatud peaaegu täielikult õmblusteta ühiskonna diskursusele, kuigi lõigu alguses räägib president põgusalt põhiseaduslikust diskursusest. Lõiguseselt aga nende kahe diskursuse vaheline progressioon puudub. Seos ei ole tajutav, pigem vahetab president lihtsalt teemat.

Õmblusteta ühiskonna ja põhiseadusliku diskursuste puhul saab kohati välja tuua dialoogilise progressiooni, ent see on ainult antud diskursuste vaheline, käsitledes konkreetseid teemalõike. Kõne kui terviku puhul ei anna see makrostruktuurile tugevust, sest see ei joonistu välja kogu

kõne vältel. Mitmes kohas võimendab Kaljulaid põhiseaduslikku diskursust õmblusteta ühiskonna diskursuse abil. Põhiseadusliku diskursuse abil kutsub president korrale poliitikuid ning toob tähelepanu läbipaistvusele, bürokraatia vähendamisele ning valitsemisele. Ta võimendab seda rääkides lahendustest läbi õmblusteta ühiskonna läätse. Justkui manitsedes põhiseadusliku diskursuse läbi, ent pakkudes lahendusi ning innustades õmblusteta ühiskonna diskursuse abil.

Innovatsiooni diskursust käsitledes kasutas president mitmes kohas loogilist progressiooni. President püsitas argumendi, tuues teemaarenduse osas näite, kuidas e-riigi areng ei soosi ainult tarkvaramaailma, vaid ka teisi ühiskonnarühmasid – *“Kaasaskantav riik aitab ka traditsioonilisi tegijaid, mitte ainult IT- või start-up’i majandust. Inglise ettevõtja, kes pelgab Brexitit, võib leida siit tormivarju. Kui me suudaks veenda näiteks maailma reedereid kasutama täielikult elektroonilist asjaajamist lipuriigiga, ei peaks meie lipualune olema tühi. Eestil on seda olemasoleva põhjal lihtne pakkuda.”*

Kersti Kaljulaidi 2017. aasta vabariigi aastapäeva kõnes ei esinenud selgepiirilist progressiooni. Märgata oli erinevaid progressiooniliike tekstiosade siseselt, aga tugevat teemadevahelist progressiooni ei ilmnunud. Vaadates kõne tervikuna, saab välja tuua ruumilise progressiooni, ent siiski ei ole progressioon viidud läbi piisavalt läbimõeldult, et luua terviklik teekond läbi kõne. Teemadevaheline progressioon on nõrk, mis tähendab, et kõneosad saab omavahel vahetada ilma, et see kõnes segadust tekitaks.

Makrostruktuuri teine suurem analüüsiv osa on kõne kohesioon ehk sidusus. Ühest küljest on Kaljulaidi kõne sidus esitusviisi ning stiili poolest. Muutused miimika, intonatsiooni ja tempo puhul on kõnes läbivalt samasugused ning kõne on esitatud kõrges stiilis. Teisest küljest on presidendi kõne sidus diskursuste sidumise ning kordamise tõttu. President Kaljulaid lõi enda vabariigi aastapäeva kõnes sidususe peamiselt õmblusteta ühiskonna diskursuse abil. Kasutades diskursust sidus president kõne tervikuks, viidates selle pidevalt ning käsitledes erinevaid teemasid selle diskursuse perspektiivist. President rõhutab koostöö, avatuse ning austuse printsiipe, mis annavad aluse õmblusteta ühiskonnale. Kuigi president räägib erinevatest teemadest, siis vaadates neid läbi õmblusteta ühiskonna läätse annab ta erinevatele teemadele ühtsuse sarnase perspektiivi abil.

Kui õmblusteta ühiskonna diskursust kuuleme terve kõne vältel pidevalt, siis teised diskursused ei ole nii intensiivselt tajutavad. Tihti on aga president sidunud õmblusteta ühiskonna diskursuse põhiseadusliku diskursusega, mis on teine läbivaim diskursus. Mitmes kohas saab täheldada, et need kaks võimendavad üksteist. Tuues esile vajaduse teha rohkem koostööd, märgata ning olla avatud, manitseb president riigisüsteeme, tuues välja murekohad või innustades poliitikuid olema enda töös läbipaistvamad ning rahva heaolule orienteeritud. Presidendi kõnes tuleb tugevalt esile ta soov, et õmblusteta ühiskonna printsiipe võetaks rohkem omaks ka poliitikute poolt ning rakendatakse riigijuhtimise igapäevaelus.

Lisaks õmblusteta ühiskonna ja põhiseadusliku diskursuse sidumisele rääkis president innovaativsuse ja rahvusvahelisuse diskursusest tihtipeale koos. Küllaltki vahelduvalt nendest diskursusest kõnelemine lõi sidusust. Näiteks manitsedes poliitikute tööd ning riigis kasvavat bürokraatiat, seob ta seda vajadusega olla rohkem avatud, kaastundlik ning koostööaldis. See annab kuulajale selge arusaama, kuidas president mõtleb ning mida soovib enda kõnes rahvale edasi anda. Innovaativsuse ja rahvusvahelisuse diskursust sidudes toob ta ühest küljest esile, kui oluline on koostöö meie naaberriikidega ning olla rahvusvahelisel areenil nähtav, ent arutledes võimalustest, kuidas seda teha, toob ta sisse innovaativsuse diskursuse. President soovib, et e-riiki arendades mõtleksime rohkem ka rändavale kodanikule ning ka sellele, kuidas saame väikeriigina olla atraktiivsed välismaalastele.

President mängib kõne intensiivsusega enda hääletooni abil ning aitab kõne emotsionaalsele edenemisele kaasa miimikaga. Rääkides edukatest minevikukatsumuste seljatamisest president naeratab, rõhutades suurema kaaluga sõnu (“erakordne”, “veel enam”, “radikaalselt”), ning tehes paus pärast faktide kõnelemist. Sarnane kõnetempo ja -tooni vahetumine on täheldatav ka diskursuste lõikes. Rääkides põhiseaduslikust diskursusest on presidendi tempo kiirem, rõhuasetused tugevamad ning miimika karmim. Rõhutades erinevaid sõnu, saab kõneleja püüda publiku tähelepanu ning väljendada kõne emotsiooni. Põhiseadusliku diskursuse järel kõneleb president tihti õmblusteta ühiskonna diskursusest, mille puhul on kõnetoon pehmem, vastandades neid kaht diskursust.

Temaatiline sidusus on ebaselge progressiooni tõttu pigem nõrk. Teemavahetused on robustsed ning ilma ilmselge seoseta. Seetõttu jääb kohati mulje, et kõne ei ole tervik, vaid koosneb mitmest erinevast teemast, mis on omavahel kokku pandud. Näiteks oleks presidendil olnud

võimalus enda kõnes edukalt siduda vägivalda diskursus põhiseadusliku diskursusega, luues teemade vahel seos ning sujuv üleminek. Peale lauset: *“Millal te kuulsite viimati poliitilist diskussiooni, näiteks enne valimisi, kuidas lugupeetud kandidaadid võiksid aidata vägivalda välja juurida? Nõudke sellist diskussiooni!”*, oleks olnud ideaalne võimalus tuua sisse valimiste ja valitsemise teema. Ent see võimalus on jäänud kasutamata. Selle asemel on järgmine teemalõik hoopis demokraatlikest väärtustest, millest oli juttu kõne alguses. Valimistest ja kohalikest omavalitsustest tuli juttu aga ülejärmises kõneosas. Kasutades liidestusvõtteid – “see”, “nii ongi läinud”, “veel enam”, “samas”, “ja veel” – aitavad kaasa tervikliku teksti loomisele. Ent jällegi, neid on kasutatud ära ainult teemade keskelt, loomata kõnes tervikut.

President Kaljulaidi 2017. aastal peetud Eesti Vabariigi aastapäeva kõnes ei esinenud väga tugevat makrostruktuuri. Progressioon oli loodud erinevate teemade keskselt, ent seda ei oldud edukalt edasi kantud terve kõne vältel. Kõnes tagasid sidususe stabiilne esitusviis, stiil ja diskursuste omavaheline sidumine. Sidudes omavahel erinevad diskursused, lõi president enda vabariigi aastapäeva kõne terviklikumaks. Tuues pidevalt ning läbivad esile õmblusteta ühiskonna diskursust, aitas hoida kõne vältel ühtset meelestatust ning anda edasi presidendi põhilised vaated. Kuna selget progressiooni ei ilmnenu, siis diskursuste omavaheline sidusus aitas makrostruktuuri mingil määral tugevdada, andes kõnele mõningase ühtsuse.

Mesotasand

Presidendi aastapäevakõnes on keeruline määratleda sissejuhatuse lõppu. President alustab kõnet Friedebert Tuglase luuletusega, mis illustreerib uut algust ning arengut. Edasi kõneleb president üleilmse koostöö olulisusest rahvusvahelisuse diskursuse abil. Üks võimalik sissejuhatuse lõpp on Otto von Bismarcki tsitaat. Sissejuhatuse algab luuletusega, mis vihjab Eesti visadusele ning arengule, ning lõppeb tsitaadiga, mis väljendab koostöö olulisust väikeriigi säilimisele. Oleks loogiline alustada ning lõpetada sissejuhatust viidates ajalootegelasele, luues kõnes selle abil ühtsus. Ent siiski peale tsitaati jätkab president samal teemal, mis justkui näitab, et sissejuhatuse ei ole veel läbi. *“Ma tänan kõiki Eesti valitsusi keeruliste valikute õigete lahenduste eest”*, on teine potentsiaalne sissejuhatuse lõpp. Peale seda toob president kõnesse uue teema. Selle asemel, et sissejuhatuse valmistaks kuulajat ette, oli selle kõne puhul alustuseks juba võetud

kindel teema, mis jätab mulje, et sissejuhatust justkui polegi ning president asub kohe enda kõne sisu juurde.

Sissejuhatuses kõneleb Kaljulaid rahvusvahelisuse ja õmblusteta ühiskonna diskursustest. Läbi õmblusteta ühiskonna läätse räägib Kaljulaid rahvusvahelise koostöö arendamisest ning hoidmisest, rõhutades vastastikust austust. Sama teemat käsitleb president sissejuhatuses ka hiljem, ent pigem läbi rahvusvahelisuse diskursuse. President toob fookuse Eesti silmapaistvusele rahvusvahelistel lavalaudadel ning rõhutab, kui oluline on meie kaasatus välispoliitikas. Sissejuhatust illustreerib, kuidas president kõnetas näiliselt sama teemat kahe erineva diskursuse abil. Niimoodi talitades rõhutas Kaljulaid enda perspektiive ning lõi kõnes näilise ühtluse. Näiteks sekkub president sissejuhatuses diskursiivsesse korda läbi rahvusvahelisuse diskursuse: “[...] *Meie välis- ja julgeolekupoliitika viimasel veerandsajandil on olnud edukas. Meie poliitikud on võtnud rahvusvahelisi kohustusi ning neid täitnud, vahel ka sisepoliitilise populaarsuse hinnaga.*” Kogu Eesti ühiskond tingimata ei nõustu, et Eesti ja tema president peaks välispoliitikale nii suurt rõhku panema. Enda kõnes rõhutab Kaljulaid seda aga mitmeid kordi, tuues enda arvamus tugevalt sisse juba sissejuhatuses. Nii määratleb ta kohe ära enda perspektiivi.

Sisu osas on kõne struktureeritud väljenditega “Daamid ja härrad!”, “Head kuulajad!”, “Armsad sõbrad!”, “Head inimesed!”. Nende fraaside abil saab publik aru, et ühe teema käsitlus on lõppenud ning algab uus. Siiski on nendes alajaotustes teemade ja diskursuste segunemist, mis viitab, et presidendi kõne ei ole kõige selgema mesostruktuuriga. Kõne ei ole võrdselt jaotatud diskursuste vahel, vaid erinevad kõneosad enamasti koosnevad mitmest erinevast diskursusest. Kõne erinevate teemade vahel ei ole sujuvat üleminekut ega seost, mis võib kuulajat segadusse ajada. Näiteks oleks president saanud pöörduda rahva poole fraasiga “Kallid valijad!”, mis oleks kuulutanud ühe teemaploki lõppenuks aga samas sisse juhatanud teise teema, juba vihjates, mis selleks on – valimised.

Vaadates kõne sisulõike saab öelda, et kõige märkimisväärsem rõhk on õmblusteta ühiskonna diskursusel. Antud diskursust mainib president Kaljulaid kõigis kõneosades ning seob sellega enamasti teemasid. Erinevad teemasid seob ta hoolivuse, koostöö ja avatusega. Õmblusteta ühiskonna diskursus on tajutav kui president räägib kultuurist, seadustest, immigrantidest, noortest, vägivallast, poliitikast ja muust. See tähendab, et õmblusteta ühiskonna diskursus saab kõikides

kõneosades enim kõnepinda ning see on diskursus, mille abil president proovib diskursiivset korda kujundada.

Presidendi kõne kokkuvõtte on küllaltki hästi eristatav. See algab fraasiga “Head kuulajad!”, misjärgi võtab president mõne lausega kokku kõne olulisemad punktid, jällegi rõhudes õmblusteta ühiskonna diskursusele. Kõne seob tervikuks tõsiasi, et president lõpetab kõne samamoodi nagu ta alustas – luuletusega. Presidendi kõne ei olnud mesostruktuurilt väga tugev, teemad ega tekstiosad ei olnud selgepiirilisel eristuvad. Siiski kuna kõnes on läbivad pandud rõhku õmblusteta ühiskonna diskursusele ning seda on esile toodud nii sissejuhatuses, sisuosas kui ka kokkuvõttes, siis käesolev diskursus hoiab kõne ja selle mesostruktuuri koos. Seetõttu kokkuvõttes nõrk mesostruktuur kõne tervikmuljet ei nõrgesta.

Mikrotasand

Rahvusvahelise diskursuse raames räägib president välispoliitikast, rahvusvahelisest koostööst ja e-residentsuse võimaluste laienemisest. Mikrostruktuuri võtetest kasutab Kaljulaid rahvusvahelise diskursuse käsitlemisel peamiselt võrdlusi. Ta võrdleb kõnes Eestit mitu korda Lääne-Euroopa riikidega ning loob justkui eeskujude, kuhu poole pürgida. Diskursiivne kord on, et Eesti on võrdne Lääne- ja Põhjariikidega, ent enda kõnes ütleb Kaljulaid: *“Aga kuna me nähtavasti ei ole valmis multikultuurseks ühiskonnaks, siis me peame suutma sõnastada oma, eesti oma.”* Selle lausega suunab ta edasises kõnes põhirõhu õmblusteta ühiskonna diskursusele. Rahvusvahelise diskursuse käsitlemisel ei ole välja joonistunud väga tugevat retoorikavõtete kasutamist, peamiselt kasutab president võrdlust. Kindlasti oleks saanud teemat käsitleda ning mõjuvamaks muuta kasutades rohkem erinevaid retoorikavõtteid. Rahvusvahelist diskursust käsitledes on president ebakindlam retoorikavõtete kasutamisel, mis kohati nõrgestab kogu diskursuse käsitlemist, sest see ei ole nii esiletõstetud ega mõjus võrreldes teisega.

Õmblusteta ühiskond on mõiste, mille võttis kasutusele Kaljulaid, viidates ühiskonnagruppide koostööle, valitsemise läbipaistvusele ning võrdsusele. Antud diskursus on pea igas teemalõigus esindatud. Hoolivust, ausust, võrdsust ning koostööd toob Kaljulaid esile rääkides nii valitsemisest, keeleõppest, e-residentsusest, rahvaalgatustest ja paljust muust. Kuna diskursust oli kõne jooksul toodud sisse mitmeid kordi, siis selles diskursuses kasutas president kõige enam

erinevaid retoorikavõtteid. Kuna mõiste “õmblusteta ühiskond” on ise metafoor, siis sellele viidates kasutab ta ka mitmeid metafoore. Näiteks *“Meie ühiskond on nagu vitstest punutis, kõik läbipõimunud,” “[...] ühtluskooli,”* või *“[...] komberuumi”*. Nende metafooride abil loob Kaljulaid kuulajate silme ette kujutluspildi, mis illustreerib kokkukuuluvust ning ühtsust. President on sisse toonud ka neologismi, mida kasutab pehmenitava retoorikavõttena. *“Töörändajate ühine omadus on see, et nad on tövõimelised, nutikad ja peaksid ühiskonda panustama”* – lauses on president kasutanud sõna “töörändaja” selle asemel, et öelda immigrant, mis pehmenab öeldut ning muudab õrnalt immigratsiooniga seotud diskursiivset korda.

“Ühiskond on jõgi, selle voolukiiruse kujundab selle liikmete tahe ning voolusängi ümbritsev keskkond, ajaloo võimalused” metafooriga toimub diskursuse muutus. Eelmise teema võtab ta kokku probleemile lahenduse pakudes ning metafooriga alustab ta uut. Metafoori valik siinkohal aga pole kõige läbimõeldum. Metafoor on kõige mõjusam retoorikavahend kui seda kasutatakse kõne jooksul läbivalt, luues tekstis sidusus. Antud metafoor on aga ainult korra esinev, mitte millelegi konkreetsele viitav ning küllaltki segane. Sellega ta juhatab sisse e-riigi teema, ent seos antud metafooriga on küllaltki nõrk ning viide sellele hilisemates kõneosades puudub. Kui teema oleks kokkuvõetud sellele metafoorile viidates, oleks kõne üldine sidusus tugevam ning mesostruktuur paremini eristuv.

President on enda kõnes läbivalt otsekohene probleemide ja faktide sõnastamisel. Siiski on puudulik faktide toetamine konkreetsete näidete abil. Kõnes on läbivalt näha mitmete faktide konkreetne sõnastamine ning nende ambivalentne käsitlemine. Mitmel korral rääkides õmblusteta ühiskonna diskursusest sõnastab president fakti, ent konkreetset näidet sellele ei järgne.

Innovatsiooni diskursusest kõneldes on märgata võimendamisevõtete kasutamine. See toetab diskursust, motiveerides kuulajaid ning pakkudes lootust tuleviku suhtes. Kuna innovatsiooni diskursuse raames käsitleb president peamiselt tulevikku ning arenguid, siis võimendamine aitab luua tervikliku pildi võimalustest. Näiteks *“Kui suudame sama pakkuda oma e-residentidele, siis oleme juba 10 aasta pärast kindlasti üks maailma edukamaid riike”*. Kasutades emotsionaalselt laetud sõnu aitab öeldule tuua tähelepanu. Antud diskursuse raames on võimendused toetavad ning kasutatud oskuslikult.

Põhiseaduslikku diskursust käsitleb president väga tihti läbi eituse ning taunimise. Seda teeb ta peamiselt läbi võrdluste ja kontrastide. *“Optimeerides, mitte juurde ehitades”* on üks näide. Sellised kõlavad kontrastid aitavad piiritleda, mis on presidendi jaoks oluline ning rõhutades hääletooniga negatiivset lauseosa, püüab president ümber lükata valitsevat diskursiivset korda.

Osa retoorikavõteteid olid sellised, mida president kasutas terve kõne jooksul kõigis diskursustes. Läbivalt kasutas president “meie” vormi, mille abil aitas luua ühtlus- ning kokkukuuluvustunnet. Selle abil tõi ta ka kaudselt sisse õmblusteta ühiskonna diskursuse, rõhutades eestlaste terviklikkust ja ühtsust. Retoorikavõtetest oli kõnes rohkelt kontraste, kolmikuid ning paariviisilisi loetelusid. Lisaks oli kõigi võtete puhul kasutatud ka emotsionaalset sõnakasutust. Nende võtete abil lõi president kõnesse kõlavust, rõhutades eriti olulisi osasid ning haarates kuulajate tähelepanu. Näiteks kasutas president ühes lauses nii kahest kordust kui ka kontrasti: *“Nemad austavad meie keelt ja kultuuri, tavasid ja kombeid [kahene kordus] nii, nagu meie nende omi austame [kontrast].*

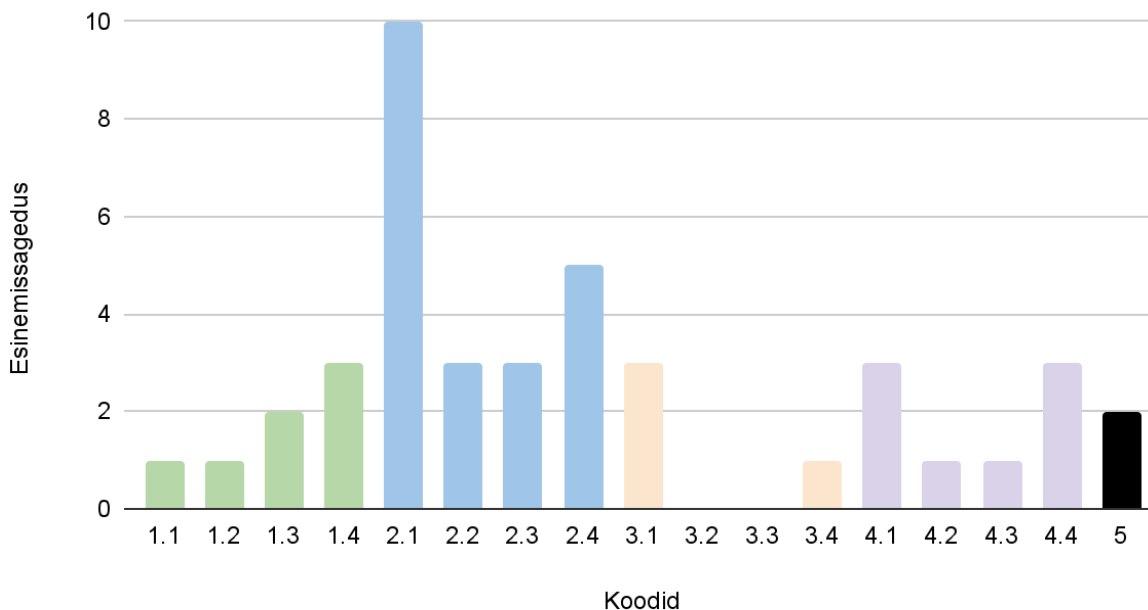
Kuigi presidendi kõnes olid esindatud mitmeid erinevaid retoorikavõteteid, siis oleks niivõrd pika kõne puhul olnud kindlasti võimalus luua veel enamgi ühtsust nende kasutamise abil. Kuigi joonistus välja muster, mis retoorikavahendeid kasutati teatud diskursuste puhul, siis oleks olnud võimalus veelgi enam erinevaid võtteid ära kasutada. See oleks muutnud kõne sujuvamaks ja kõlavamaks. Kõneldes oleks president saanud hääletooni, pauside ning intonatsiooni abil retoorikavõteteid muuta rohkem silmapaistvaks ning mõjusamaks. Kohati tundus, et rõhuasetused ei olnud õiges kohas, näiteks kaotades ära korduste mõjususe.

3.2 2017. aasta kõne meediakajastuste analüüs

2017. aasta meediakajastuste analüüsi valimis oli 20 artiklit (lisa 1). Valim moodustus Eesti Rahvusringhäälingu, Eesti Päevalehe, Õhtulehe ning Postimehe portaalide artiklitest. Autoreid oli mitmest eluvaldkonnast, ent enamasti võtsid sõna politoloogid ning ajaloolased. Kokku tuvastasini 20st meediatekstist 41 koodikordust (joonis 1), kus käsitleti president Kersti Kaljulaidi 2017. aasta vabariigi aastapäeva kõne diskursuseid.

Diskursustega suhestumine 2017

Joonis 1. Koodide esinemissagedus 2017. aasta kõne meediakajastustes. Koodid: roheline 1.X rahvusvahelisuse diskursus; sinine 2.X õmblusteta ühiskonna diskursus; kollane 3.X innovatsiooni diskursus; lilla 4.X põhiseaduslik diskursus; must kood 5 tähistab mõne muu diskursuse sissetoomist artiklis. Kood X.1 tähistab antud diskursuses presidendi käsitlusega nõustumist, X.2 vastandumist, X.3 neutraalsust, X.4 ebaselgust.

Meediatekstides oli kõige väljajoonistavam ning kajastatum diskursus õmblusteta ühiskond. Kuna antud diskursus oli ka kõnes kõige läbivam ning president tõi seda pidevalt esile, siis on näha, et see sai ka reaktsioonides dominantseks. Ainult kolmes artiklis 20st ei olnud antud diskursust kuidagi käsitletud. Palju kõneainet meedias tekitas õmblusteta ühiskonna diskursusega tugevas seoses olev mõiste “komberuum”. Selle abil sõnastas president kergelt ning lühidalt, et riik peaks pakkuma rohkem võimalusi keeleõppeks, mis soodustaks välismaalaste integreerumist Eesti kultuuriruumi. Ilmneb, et mõiste on küllaltki abstraktne ning laiapõhjaline, sest erinevates meediatekstides oli seda käsitletud erineva nurga alt ning keskendatud erinevatele aspektidele. Näiteks Urmas Sutrop (2017) keskendus eesti keele rollile komberuumi määratlemisel, ent ajaloolane Marek Tamm (2017) eristas keeleroumi komberuumist. Kuna Sutrop on ametilt aga keeleteadlane, siis on valitud suunitlus põhjendatud ning arusaadav. Tamm käsitles mõistet

eestlaste tavade abil, tuues välja pigem presidendi negatiivse käsitluse: *“Eesti komberuumi hindab president konservatiivseks ja leiab, et „suurem osa meist ei ole valmis elama multikultuursetes ühiskonnas.”* Antud analüüsis joonistus aga välja, et komberuumi käsitluses oli president küll aeg-ajalt manitsev, ent pigem kutsus eestlasi siiski üles olema avatumad, kaotamata ära eestilikke väärtusi.

Kümnel korral oli meediatekstides president Kaljulaidi käsitlusega õmblusteta ühiskonnast nõustatud. Kolmel korral oli käsitlus neutraalne, mis tähendab, et sellega ei nõustatud ega vastandatud, vaid pigem käsitleti võrdselt mõlemad pooli. Ebaselgeid käsitlusi täheldasin viiel korral, kus ei olnud aru saada, kas autor nõustub või vastandub Kaljulaidi ideedele. Kolmel korral president Kaljulaidi vaadetele õmblusteta ühiskonna diskursusest vastanduti. Kuna õmblusteta ühiskonna diskursuse all käsitleti väga palju erinevaid teemasid, siis on arvamuste erisus arusaadav.

Teema, mida kajastati mitmes arvamuskirjanduses ning mis oli ka paljudes tekstides põhiteemaks, oli presidendi sõnavõtt lähisuhtevägivalla teemal, mida president käsitleb õmblusteta ühiskonna diskursuse abil. Teema esines eraldiseisvana ning oli silmapaistev seetõttu, kuidas president selle enda kõnesse tõi. Puudus sissejuhatus teemasse ning seos ülejäänud tekstiosadega. Kindlasti oli vägivalla sissetoomine vabariigi aastapäeva kõnesse paljudele inimestele üllatav, sest nii ränka teemat ei ole enamus presidendid enda kõnedes puudutanud. Näiteks Tiina Kangro (2017) arvates oli teema käsitlemine presidendi poolt aastapäeva kõnes pigem ebavajalik, sest probleem on sügavamalt ühiskonda juurdunud ning teema käsitlemine kõnes ei ole lahendusteks piisav. Vastupidiselt oli politoloog Rein Toomla (2017) arust vägivalla käsitlemine fantastiline lüke.

Teine enim meedias vastukaja leidnud diskursus oli põhiseaduslik diskursus, mida käsitleti kaheksal korral. Kolmel korral oli presidendiga nõustatud, ainult üks kord vastanduti presidendi vaadetele või jäadi neutraalseks, ning kolmel korral oli autori käsitlus diskursusest ebaselge. Põhiline teema, mis antud diskursuse raames meedia poolt üles korjati, oli riigiinstitutsioonide reformimise vajadus. Eesti Päevalehe (2017) toimetuse tõi enda juhtkirjas selle esile ning rõhutas ka presidendameti reformimise vajadust. Kui Postimehe juhtkiri oli suuresti keskendunud presidendi kõne rahvusvahelisuse diskursusele, siis Eesti Päevaleht seevastu aga oli enda juhtkirjas ette võtnud põhiseadusliku diskursuse, mainides muudest teemadest vaid vägivalda, mis paigutub õmblusteta ühiskonna diskursuse alla. Huvitav tõlgendus lähisuhtevägivallast

ilmnes ajakirjanik Kaupo Meieli (2017) arvamuskirjanduslik, mis avaldati Pärnu Postimehes. Kui president oli koduvägivalla teemat käsitlenud õmblusteta ühiskonna diskursuse abil, siis Meiel aga vaatas seda rohkem põhiseadusliku diskursuse abil: *“See on tõsine proovikivi presidendi institutsioonile tervikuna: eesmärk on püstitatud, selle saavutamiseks vahendid valitud ja teoreetiliselt on meil võimalus aja kulgedes mõõta, kas sellest, mida president järjekindlalt kõneleb, on tegelikku kasu või mitte.”* Meiel käsitles presidendi üleskutset ühiskondlikule muutusele eelkõige presidendi institutsiooni võimuulatuse vaatest. Õmblusteta ühiskonna diskursuse abil rääkis president siseriiklikest probleemidest. Ka põhiseaduslik diskursus käsitleb siseriiklike olukordi ning analüüsi käigus on näha, et see diskursus oli meedias üks enim kajastatavatest. Seevastu on aga segaselt käsitletud ning vähem kõlapinda saanud rahvusvaheline diskursus. Sellest saab järeldada, et arvamusemeedia võimendas rohkem siseriiklikke teemasid ning rahvusvahelise käsitluse jättis tahaplaanile.

Rahvusvahelisuse diskursust oli käsitletud seitsmel korral, millega suhestuti tekstide lõikes erinevalt. Kuna rahvusvahelisuse diskursus sai ka presidendi kõnes vähe kõlapinda, siis on võimalik, et president ei väljendanud enda ideid piisavalt selgelt ega andnud neile vajalikku mõttekäiku, mis võimaldaks inimestel arvamuskirjanduslikke selle põhjal üles ehitada. Kahel korral oli meedia jäänud diskursuse käsitlemisel neutraalseks ning kolmel korral ei olnud arusaadav, kas presidendi mõtetega samastuti või ei. Ainult ühes tekstis joonistus välja autori nõusolek presidendi vaadetega ning ühes tekstis oli autori positsioon vastanduv. Näiteks oli Postimehe juhtkiri (Postimees 2017) põhimõtteliselt ainult rahvusvahelisele diskursusele keskendunud. Toimetuse on nõustunud presidendi vaadetega ning püüdlustega muuta eksisteerivat diskursiivset korda. Juhtkiri oli võetud kokku presidenti toetava mõttega: *“[...] et Eestil on veel vähemalt neljaks järgmiseks vabariigi aastapäevaks kaunis naisenägu, mis pööratud maailma poole. Vähemalt seda saab Kersti Kaljulaidi esimese aastapäevakõne põhjal kokkuvõtvalt öelda.”* Seevastu aga endine ajakirjanik ning poliitik Tiina Kangro oli enda tekstis pigem negatiivne ning käsitles viiel korral presidendi kõnes esinenud diskursuseid, millest ainult korra nõustus presidendi vaadetega. Rahvusvahelisuse diskursusest rääkides nimetas Kangro presidendi mõtteid ebarealistlikeks. Kui president tervitas enda kõnes kõiki e-riigi innovaatilisi ning uudseid lahendusi, mis saaksid pakkuda väliseestlastele võimalusi panustada Eesti riiki, siis Kangro leidis, et inimene peaks maksma makse riigile, kus alaliselt elab, ning toetama ühiskonda, kus ta enam oma ajast veedab.

Kõige vähem vastukaja leidis arvamustekstides innovatsiooni diskursus, mis oli kooskõlas minu kõneanalüüsiga, mille raames selgus, et innovatsiooni diskursus sai kõige vähem kõnepinda. Antud diskursust oli mainitud meediakajastustes neli korda, millest kolmel korral autorid nõustusid presidendi käsitlesega ning ühel korral oli diskursusega suhestumine ebaselge. Õhtulehe juhtkiri keskendus täielikult innovatsiooni diskursusele (Õhtuleht, 2017). Kuigi juhtkiri mainis erinevaid teemasid, mida Kaljulaid enda vabariigi aastapäeva kõnes käsitles, oli neid vaadeldud innovatsiooni diskursuse abil, keskendudes tulevikule ning toetades presidendi kõnes esitatud vaateid ja sõnumeid.

Teema, mis toodi kahes arvamuskirjanduses välja oli ettevõtlus. Antud teemat ega diskursust president enda kõnes eraldi ei maininud. Poliitik Hanno Pevkur mainis, et ettevõtlusest ning majandusest oleks president pidanud rohkem rääkima, kuna areng ning heaolu, mida president loodab, algab just ettevõtlikest inimestest ning edukast majandusmudelist (Kangro, 2017). Lisaks heitis poliitik presidendile ette, et ta ei manitsenud valitsust rohkem, ent see on pigem seotud Pevkuri enda poliitiliste vaadete ning uskumustega kui kõne diskursusega vastandumisega, kuna eelneval aastal oli Reformierakonna asemel võimule tõusnud Keskerakond.

3.3 2021. aasta kõne analüüs

Metatasand

2021. aasta 24. veebruaril peetud vabariigi aastapäeva kõne oli Kersti Kaljulaidi viies ja ühtlasi ka viimane iseseisvuspäeva kõne. Kuna eelneval aastal raputas tervet maailma covid-19, oli kõne suuresti pandeemia ümber ehitatud. Arusaadavalt oli selline temaatiline fookus oodatav. Suur osa eestlasi oli pandeemiapiirangute tõttu rahutud ning kasvanud oli ka usaldamatus valitsuse suhtes. Presidendil oli võimalus kutsuda oma kõnes inimesi üles kokkuhoidvusele ning riigi usaldamisele, sest pandeemia valguses oli suur osa rahvast lõhestunud, suuresti valitsuse otsuste ja vaksineerimise tõttu. Kaljulaid sõnastas selgelt vaksineerimise vajalikkuse ja kutsus üles inimesi usaldama teadlasi ning arste.

Erinevalt 2017. aasta kõnest määratlen selles kõnes ühe diskursusena tänulikkuse diskursuse. Pandeemiapuhangu tõttu oli suur osa rahvast väsinud ning kaotamas motivatsiooni. Tänulikkuse diskursuse raames president tõi esile erinevate ühiskonnagruppide pingutusi ning kiitis neid.

President kutsus tänulikkuse diskursuse raames inimesi üles vaatama enda ümber ringi ning väärtustama lähedasi. Eriti toonitas ta eakate ning vanemate inimeste elutarkust ning oskusi, mis koroonaviiruse tõttu suuresti kaotsi läheb. Lisaks tõi president enda kõnes esile tervishoiutöötajad ning tänas neid visa ja väärtuslikku töö eest, mis on hoidnud tervet Eesti ühiskonda enda najal üleval. Kaljulaid mainis ka hooldajaid, kelle tööd ei väärtustada tavainimese ega ka riigitasemel. Samuti tõi president esile Eesti väikekohtade olulisuse ning nende piirkondade elanike sooja südame, mida ei tohi unustada. Väikekohad, nende puhas ja eriline loodus ning kultuur on asjad, mis teevad Eestist Eesti. Diskursuse abil rõhus president isamaa-armastusele ning rahvustunde olulisusele. Põhiline sõnum, mis antud diskursuse abil esile tuli, oli igapäevaste, loomulike ning eestilike asjade väärtustamine.

Õmblusteta ühiskonna diskursuse all käsitleb president suuresti samasid teemasid nagu ta tegi 2017. aastal. Jätkuvalt oli aktuaalne vähemuste ning väikekogukondade integreerimine põhikultuuriga, samas väärtustades ning austades üksteise individuaalsust ning erilisust. Presidendile on südamelähedane Eestimaa väikekohad ning jällegi toob ta need esile, rõhutades nende olulisust ning väärtustades nende erilisust. Õmblusteta ühiskonna diskursuse abil toob president välja, et Eesti ei saa eksisteerida ainult Tallinna ümber, vaid Eesti hing pesitseb just nendes väikekülades. Seda ilmestab president külaelanike sooja südame abil, kutsudes inimesi üles seda märkama ning samas julgustamaks nende piirkonna inimesi olema uhked enda elukoha üle. Kersti Kaljulaid on tuntud kui presidendina, kelle südameasjaks oli kodu- ja lähisuhtevägivallast rääkimine. Nagu ta enda esimeses vabariigi aastapäeva kõnes 2017. aastal lubas, ei ole ta viie aasta jooksul lakanud rääkimast sellest probleemist. Õmblusteta ühiskonna diskursus väärtustab märkamiskultuuri. Ühest küljest julgustades inimesi otsima abi, ent ka pakkuma abi kõigile, kellel seda vaja võib minna.

Taas saab määratleda ka põhiseadusliku diskursuse, mis lähtub presidendi kui institutsiooni rollist. Selle raames manitses Kaljulaid valitsust, kuid ka kiitis neid raske töö ning keeruliste valikute langetamise eest. Väga tugevalt ning konkreetselt oli presidendi kõnes seekord esindatud eesti- ja venekeelse hariduse poleemika. Eelneval aastal oli valitsusest käinud läbi haridusreformi teema, mis käsitles kõikide üldhariduskoolide eestikeelseks muutmist. See oli lõhestav teema ühiskonnas ning president enda kõnes seda ka puudutas. Reeglilikult saanud

teemadena käsitles president põhiseadusliku diskursuse raames ka bürokraatiat ning riigi vahendite võrdset, ausat ning kaasavat jagamist.

2017. aastal jäi innovatsiooni diskursus pigem teiste diskursuste varju, ent 2021. aastal leidis see rohkem kõnepinda. Kuna ühiskond oli väga ootusärev tuleviku suhtes, lootes piirangute lõdvendamist, pandeemia taandumist, vaktsiinide avalikku jagamist ning majanduse taastumist, siis innovatsiooni diskursuse abil oli president neid muresid ka käsitlenud. Kaljulaid rääkis, kuidas tervishoiusüsteem vajab reformimist, et töötajad oleks hoitud ning väärtustatud, mis on otseselt pandeemia valguses esile tulnud murekoht. Samamoodi käsitles president sotsiaalhoolekannet ja haridussüsteemi, rääkides sellest, kuidas tulevikuplaane tehes nende valdkondadega rohkem arvestada ning neid toetada. Samamoodi rääkis president nii pealinna kui ka teiste maakondade arengust, rohepöörde olulisusest, stabiilse internetiühenduse arendamisest, parematest kaugtöö võimalustest tänu infrastruktuuri parandamisele ning maksumudelite uuendamisest.

2017. aasta kõnes puhul oli ilmne, et president Kaljulaid keskendub eelkõige siseriiklikele teemadele. See arvamus peegeldus ka hilisemas meediatekstide analüüsides. Sama kehtib ka 2021. aasta kõnes, kus küll ilmneb rahvusvaheline diskursus, ent seda väga tagasihoidlikul moel isegi 2017. aasta kõnega võrreldes. Rahvusvahelise diskursuse raames tõi president esile Eesti esindamise ÜRO julgeolekunõukogus. Tuues iseseisvuspäeva kõnes välja nii konkreetne sündmus annab president rõhku selle olulisusele Eestile kui väikeriigile. Nii toob president selle sündmuse ka tavainimese orbiidile, mis näitab, et Eesti väiksusest olenemata suudame kaasa rääkida ka rahvusvahelisel areenil. Samuti tõi president põgusalt välja heade rahvusvaheliste suhete hoidmise.

Makrotasand

Vaadates president Kaljulaidi 2021. aasta vabariigi aastapäeva kõnet tervikuna on täheldatav ruumiline progressioon. Kõne liigub edasi kirjeldavas jadas, ent teemad ei ole omavahel tingimata seotud või kindlas üksteisest sõltuvas järjestuses. President kõneleb teemadest eraldi ning vaatab neid enamasti üksteisest sõltumatutena. Teemaosad ei loo omavahel tervikut, vaid on küllaltki eraldiseisvad kategooriad. Siiski on kõne üles ehitatud erinevate teemade järgnevusele.

Analüüsidest kõne makrostruktuuri üldiselt on näha ruumilist progressiooni. On tähelepanuväärne, et president alustab kõne eestikeskselt, liikudes järk-järgult teemadele, mis hõlmavad suuremat osa ühiskonnast või maailmast. Sellega annab president juurde ruumilisele progressioonile, järgides liikumist kohalikest teemadest rahvusvahelistemani. Näiteks kõne alguses räägib president vaktsineerimisest, millega pöördub rohkem indiviidide poole. Siis puudutab ta suuremaid ühiskonnakihte tervishoiu ja hariduses, liikudes edasi abstraktsemate teemade juurde, milleks on infrastruktuur, riigitöö ning rahvustunne. Kõne viimases osas on rõhk rahvusvahelisusel, mille raames kõnetab ta ka Eestis elavad võõrkeele kõnelejaid.

Vaadates progressiooni diskursuste keskselt, ei ole tajutav ühtne loogika, kuidas kõne nende vahel liigub. Diskursused ei ole selgelt omavahel seotud ega järgne üksteisele kindlas järjestuses. Läbi kõne on näha, et erinevatest teemadest rääkides vaatab president Kaljulaid neid erinevate diskursuste abil. Kui presidendi 2017. aasta kõnes oli märgatav diskursuspaaride teke, siis 2021. aasta kõnes sellist sarnasust ei ilmnenud. Enamasti oli aga tänulikkuse diskursus seotud mingi teise diskursusega. Tänuikkuse diskursusega võimendas ta tahaplaanile jäävat ning tõi esile ühiskonna osad, mis ei saa vääritud tähelepanu. Seeläbi sekkub kõne ka diskursiivsesse korda, tuues vastandamise abil tähelepanu nõrgematele osapooltele. Näiteks lõigus: “ [...]. *Eesti kool ja Eesti sotsiaalhoolekanne toetuvad liialt õpetajate, hooldajate, medõdede kannatlikkusele ja missioonitundele. [...]. Eesti riigi tulud ei jagune ka üle Eesti õiglaselt. [...]. Võib-olla mitte alati abivajajale ja vanale, aga see on jaotuse, mitte koguessursi küsimus,*” vastandab president tänuikkuse ning põhiseadusliku diskursuse, et teemat tervikuna võimendada. Ühest küljest toob president välja õpetajad, hooldajad ning õed, keda peaksime tunnustama, ent seda kahjuks ei tee. Teisest küljest juhatab see sisse põhiseadusliku diskursuse, rääkides, kuidas riik peab ressursse jagama erinevate ühiskonnakihtide vahel võrdselt, kaasates ka nõrgemad osapooled. Selle käigus manitseb ta ka poliitikuid ning riigiametnike, kelle töö on ressursse jagada kõigile. Rääkides tänuikkuse diskursuse abil kindlatest ühiskonnagruppidest jagab ta tunnustust. Vastandades aga põhiseaduslikku diskursusega manitseb Kaljulaid riigitöötajaid, kelle töö näha ning arvestada kõigiga, ent seda ei ole tehtud piisavalt.

Võttes kõne osadeks on teemaplokkide siseselt president kasutanud enamasti loogilist progressiooni, täpsemalt argumenteerimist. President esitab suhteliselt konkreetse fakti kohe lõigu alguses, mahukama teema puhul ka lõigu. Kasutades loogilist progressiooni saab publik

luua seoseid kergemini, sest kohe teema alguses sõnastab president enda arvamuse, mille peale hakkab ülejäänud kõnet ehitama. Loogiline progressioon ei esine aga kõnes läbivalt erinevaid kõneosasid omavahel ühendades, vaid ainult teema siseselt. Seetõttu ei ole see progressiooniliik kõnes eriti mõjus ega kõnele kui tervikule progressioonilist siduvust andev.

President Kaljulaidi 2021. aasta vabariigi aastapäeva kõnes oli temaatiline sidusus tagatud covid-19 pandeemia näol. Kuna koroonaviirus oli ühiskonnas kaks aastat muutnud kõigi inimeste igapäevaelu ning mõjutanud kõiki eluaspekte, on oodatav, et ka aastapäeva kõne puudutab antud teemat. President oli aga erinevad teemad enda kõnes sidunud koroonaviirusega ning kuidas see on mõjutanud erinevaid aspekte. Näiteks alustas ta enda kõne kohe vaksineerimisest rääkides. Sotsiaalhoolekande ning tervishoiu teemasid kõnetas president pandeemiavaates, näiteks tuues esile, kuidas hoolekandeteenuste töötajad ei ole väärikselt tunnustatud. Samamoodi talitas president juhatades sisse teemad haridusest, linna- ja maaelust ning rahvuslusest. Viidates pidevalt läbi kõne tagasi ühisele joonele, mis erinevaid teemasid ühendab, aitab luua sidusust ning ühtsust. Lisaks aitab erinevate eluvaldkondade sidumine koroonaviirusega tuua need probleemid tavakodanikule lähemale, sest pandeemia mõjutas absoluutselt kõiki.

Sidususe loob president ka vormilise sarnasusega. Iga suurema teemaploki puhul toob president Eesti ühiskonnast konkreetse näite, millega seob teema kokku. Näiteks koroonaviirusest rääkides tõi Kaljulaid välja koolipoisi, kes läks kriisi ajal appi vanadekodusse, tervishoidu ilmestas ta väikeste koolide näitel, kes tegelevad erivajadustega lastega. Käsitledes linnastumist ning ebauhtlast ressursside jagunemist toob president välja Jõgeva, Hiiu-, Pärnu- ja Setumaa. Selline konkreetne näidete toomine aitab luua tekstis ühtlust, anda sidususe emotsionaalsele teekonnale, samal ajal andes publikule märku, et üks teemaplokk on lõppemas.

Kõnes oli sidususe tagatud ka stiili ning esitusviisi poolest. Rääkides negatiivsest oli president enda kõnes tõsisem, nii miimika kui ka hääletooni poolest. Üldiselt rääkides põhiseaduslikust ning innovatsiooni diskursusest oli president tõsisem ning ka hääletoon oli konkreetsem, sügavam ning valjem. Rääkides tänulikkuse ning õmblusteta ühiskonna diskursustest oli Kaljulaid positiivsem ning naeratav, hääletoon rohkem lootusrikkam ning pehmem. See aitas luua kõnes emotsionaalse sidususe ning edenemise. Näiteks rääkides õmblusteta ühiskonna diskursusest oli president pehmem ning puudutades kontroversiaalset teemat oli ta naeratav ning leebe: *“Usaldame neid teadlasi ja arste, kes on need vaktsiinid ohutuks tunnistanud!”* Selle

asemel, et olla manitsussõnu ja õpetusi lugev, näis kõneleja pigem sõbralikum, luues seega tinglikku ühtlustunnet ning inimlikku soojust. See oli läbivalt õmblusteta ühiskonna diskursust rääkides presidendi kõnemaneeer ilmestamaks, mida ta soovib selle diskursusega luua või mil viisil diskursiivset korda muuta. Antud juhul kutsuda üles inimesi vaksineerima, et muuta ühiskonda tervikuna tervemaks ning usaldama meditsiinitöötajaid, kes on antud küsimuses kõige pädevamad.

Vastupidine, range, õpetlik ning korralekutsuv maneer oli presidendil rääkides põhiseaduslikust diskursusest. Antud diskursuse abil kasutas president enda seaduslikku võimu, kutsumaks üles riigiametnikke tegema enda tööd läbipaistvamalt, kaasavamalt ning hoolikamalt. Samas olid ka antud diskursuse abil käsitletavad teemad keerulisemad ning karmimad. Näiteks *“Neis asjus ei tee jutuga midagi ära. Otsustada on vaja. Isegi kui kaasneb ajutine mõistmatus ja populaarsusnäitajad saavad pihta. Küll valija mõistab, kui ka mitte kohe,”* on president andnud enda öeldule rõhku lihtlauseid kuhjates, et rõhutada enda sõnade ja mõtete olulisust. Sellega kaasnes ka konkreetne hääletoon ning range miimika.

2021. aasta presidendi vabariigi aastapäeva kõne oli makrostruktuuri poolest keskpärane. Kõne arenes ruumilise progressiooni abil, liikudes eestikesksetest teemadest järjest rahvusvahelistemani. Diskursuste lõikes aga nähtavat progressiooni ei olnud. President oli erinevate teemade käsitlemisel kasutanud diskursuseid segamini terve kõne vältel.

Mesotasand

Sarnaselt 2017. aasta kõnega on ka 2021. aasta presidendi vabariigi aastapäeva kõne sissejuhatus küllaltki häguselt piiritletud. Samamoodi alustas president kõnet Eesti luuletaja loomega ning sissejuhatuses käsitletakse juba suurt teemat. Teemaks on covid-19 ning kriisist tulevad puudujäägid ning murekohad. Suuresti on sissejuhatus negatiivses võtmes, ent vihjates tänulikkuse diskursusele – koroonaviiruse tõttu oleme jäänud ilma iseenesestmõistetavatest kohtumistest ning võimalustest, mida peaksime rohkem väärtustama. Kohati tundub, et sissejuhatus piirdubki luuletusega ning lõiguga, kus president valgustab, mida luuletus käsitleb. Sel juhul on sissejuhatus aga liialt lühike, et publik saaks kõnesse sisse elada ning ei anna ülevaadet eelseisvast. Kui aga kõne edasi liigub, siis käsitleb president juba koroonaviirust

laiemas võtmes, mis on sissejuhatuse tarbeks liialt laialivalgud. Kõne kirjalikku versiooni on liigendatud nõndaviisi, et tekib mulje, et sissejuhatus lõpeb repliigiga “*Selle võrra oleme jällegi rikkamad,*” pannes see eraldi reale ning rõhutades presidendi toonimuutust tulevikult minevikule. Kuulates aga kõneleja ei too välja pausi, mida kirjalik tekst justkui rõhutab, mistõttu kõneosad sulavad kokku ning eristus ei ole ettekantud kõnes märgatav. Seetõttu puudub selge piiritus sissejuhatuse ning sisu vahel, sest käsitletav teema on liialt suur ning jääb mulje, et sissejuhatuse asemel alustab president koheselt koroonaviiruse lahkamist.

Sissejuhatuses ning kõne alguses on teravalt märgatav tänulikkuse diskursus. President rõhutab diskursust mitu korda, eelkõige meie esivanemate tarkuse läbi ning väljendades elutarkuse suurt kadu pandeemia tõttu. “*Elutarkusega sõnastatud argipäev on tihti vajalik tugi ja juhatus, isegi kui me sellele tavaoludes ei mõtle. Nüüd mõtleme,*” toob välja olulisuse olla tänulik igapäevaste tarkuste ja olukordade üle ning väärtustada neid tulevikus, kuniks seda veel võimalik teha on. Koroonaviirus oli 2020 ning 2021. aastal Eestis kindlasti enim kõneainet ning ühiskondlikke muutusi toov olukord, mistõttu on kõne alustamine antud teemaga arusaadav. Lahates koroonaviirust sissejuhatuses nii suures mahus aga ei toeta struktuuri eesmärki.

Kõne algus ning esimesed sisulõigud on väga diskursustetihedad. President ei ole jäänud kindlaks ühele diskursusele käsitledes ühte teemat, vaid segab mitu diskursust omavahel. Rääkides vaktsineerimisest seob president õmblusteta ühiskonna ning tänulikkuse diskursuse. Selmet rääkida vaktsineerimise olulisusest indiviidi tervisele, läheneb president teemale õmblusteta ühiskonna diskursuse abil, rõhudes sellele, et vaktsineerides oleme tervem ühiskonnana ning ei pane teisi ohtu. Järgmises teemalõigus on esindatud aga peaaegu kõik diskursused, nii innovatsiooni, põhiseaduslik, tänulikkuse ning õmblusteta ühiskonna diskursus.

Tänulikkuse diskursus on läbivalt kõne vältel seotud mingi teise diskursusega. Samamoodi ka tervishoiust kõnelevas lõigus, siinkohal innovatsiooni diskursusega. Rääkides Eesti riigi tervishoiusüsteemi tugevustest ning rõhudes aspektidele, mida peaksime rohkem väärtustama, seob ta selle vaatega tulevikku, mida ja kuidas veel paremini teha, et riik ei jääks aja hammasrataste vahele. Need diskursused võimendavad antud juhul üksteist – tunnustades tehtud tööd aga ka innustades inimesi tuleviku nimel jätkama head tööd, et samasuguseid kiidusõnu saaksime kõnelda ka aastate pärast.

President Kaljulaidi 2021. aasta kõnes ei olnud ükski diskursus väga tugevalt domineeriv. Diskursused ei olnud ka teemade lõikes tugevalt eristunud, vaid pigem omavahel põimunud ning teineteisest sõltuvad. Tihti võimendas president enda sõnumit diskursuseid omavahel põimides, ühest küljest kiites ja teisest küljest laites. Reeglina kasutas president positiivses kõnes õmblusteta ühiskonna ja tänulikkuse diskursust, negatiivses kõnes aga enim põhiseaduslikku ning innovatsiooni diskursust. Negatiivset põhiseaduslikku diskursust ilmestab näiteks lause *“Korruptsioon halvab arengu, riigijuhtide vastutulekud sõpradest ärimeestele peletavad ausaid ettevõtjaid – lahkuvad nii omad kui need, kes meie ärikliimat varem kiitnud on ja just sellepärast siia tulnud ongi.”* Positiivset õmblusteta ühiskonna diskursust aga lausega *“Kroonviirus on maa ja linna tihedamalt kokku sidunud. Me oleme äkki kõik üks maarahvas. Kasutame selle hetke.”* Rahvusvahelist diskursust kasutas president enda kõnes kõige vähem ning kõneles sellest võrdselt nii positiivselt kui ka negatiivselt.

Kõne kokkuvõtte algab tagasivaatega 30 aasta tagusesse aega, mil Eesti taasiseseisvus ning lõppes kõneldes olevikust ja tulevikust. Sarnaselt ülejäänud kõnele on kokkuvõttes diskursused omavahel segunenud, jagunedes õmblusteta ühiskonna, tänulikkuse ning innovatsiooni diskursuste vahel. Üldiselt on kokkuvõtte tugev, alustades lausega *“Hea Eesti rahvas – jõuamegi tagasi rahvustunde ja rahvusliku enesekindluse juurde,”* mis viitab, et president hakkab kõnega jõudma lõppu ning viitab tagasi kõne alguses räägitule. Õmblusteta ühiskonna läatse abil rõhub president hoolivust ning kodanike koostöö olulisust. Tänulikkuse diskursuse abil president tunnustab minevikus tehtut ning suunab publikut sellele tagasivaatama. Mineviku õnnestumised seob president innovatsiooni diskursusega, kutsudes rahvast võtma õppust minevikust ning rakendama tollal toiminuid võtteid tulevikus. president näiliselt loob kõnest terviku. Kasutades retoorikavõtteid, mis viitavad kõnele tagasi, aitab luua ühtlust ning siduda tekst üheks suureks tervikuks. Kokkuvõtte tegi enda töö, sidudes kokku olulisema ning motiveerides inimesi tuleva aasta osas. Nõrga kohana saab välja tuua, et kokkuvõtte oli liialt pikk, mis võib publikut ajada segadusse ning oluliselt tähelepanu ära võtta. Kersti Kaljulaid mainis kokkuvõttes mitmeid aastaarve, aastaid ning minevikusündmusi, mida võib kuuljal olla kohati keeruline jälgida ning kui kokkuvõtte venib liigselt pikaks, siis selle kõneosa mõjususe väheneb.

2021. aasta presidendi vabariigi iseseisvusaastapäeva kõne puhul ei esinenud eriti tugev mesostruktuur. Kõnes olid diskursused omavahel põimunud ning ei olnud teemade lõikes eristatavad. Kõne sissejuhatus oli küllaltki hägune ning ei olnud kindlalt piiritletav, ent kokkuvõtte oli selgelt tajutav. Samuti ei ole kõnes ühte tugevalt domineerivat diskursust ega kooskäivaid diskursuse paare, vaid kõne vältel on nad segamini ning põimunud.

Mikrotasand

Kõneldes tänulikkuse diskursusest tõi president esile ühiskonna nõrgemaid ning kutsus inimesi üles ära tundma ja väärtustama enda igapäevaseid privileege. Ta kasutas selle diskursuse esiletoomiseks enamasti emotsionaalset kõneviisi. Selle abil andis president diskursusele rõhku, muutes see südamlikumaks ning andes enda mõtetele suurem tähendus emotsionaalselt laetud sõnadega. Kasutades emotsionaalseid sõnu annab kõnele ehtsuse, mida oleks ilma raske saavutada. Kuna tänulikkuse diskursus on väga inimestekeskne, siis emotsionaalsem sõnakasutus toetab seda ning toob seda kontekstis hästi esile.

Lisaks kasutas president tänulikkuse diskursuse puhul võimendamise võtteid. Lauses *“Elutarkusega sõnastatud argipäev on tihti vajalik tugi ja juhatus, isegi kui me sellele tavaoludes ei mõtle. Nüüd mõtleme,”* võimendas ta öeldut kordusega. Niimoodi saab kõneleja enda tekstis esile tuua ja kõlama panna kõige olulisema. Samamoodi kasutas president lauseid *“[...] Mul on sellest kahju. Ma ei pea seda õiglaseks.”* Jällegi on lihtlausetes kuhjamine üks võimendamisvõtte, mille abil kõneleja saab öeldu panna kõlama. Viidates tagasi öeldule on ka publikul kergem kõne jälgida ning noppida välja olulisem. Mõlemad retoorikavõtted, nii emotsionaalsus kui ka võimendamine, aitavad tänulikkuse diskursust esile tuua ning teistest eristada. Kuna diskursuse abil kõnetab president pigem pehmemaid teemasid, siis antud mikrostruktuuri võtted toetavad presidendi sõbralikku ning sooja esitusviisi antud diskursuse puhul.

Õmblusteta ühiskonna diskursuse puhul oli retoorikavõtetest esindatud nii emotsionaalsus kui ka võimendamine. Need täitsid samasugust eesmärki nagu tänulikkuse diskursuse puhul. Lisaks olid need retoorikavõtted olulised, et anda edasi diskursuse peamist mõtet – kokkuhoidvust, hoolivust ning üksteisega arvestamist. Õmblusteta ühiskonna diskursuse puhul saab välja tuua ka kontrasti, paarikaupa loetelu ning alliteratsiooni. Alliteratsioon ei ole presidendi kõnes tihti kasutatud, aga *“ülevat ühtsustunnet”* sõnapaar lõi alliteratsiooni ning president rõhutas seda ka

enda intonatsiooniga. Alliteratsioonide kasutamine aitab anda tekstile kõlavust ning aitab kujundada nii emotsionaalset kui ka intellektuaalset teekonda läbi kõne. Kuna aastapäevakõne publik on väga lai ning erinev, siis kasutades kõlavaid retoorikavõtteid, et teatud diskursuseid esile tuua on kaval, sest sõnamängude, korduste ning võimenduste abil saab öeldu kõlama panna ning esile tuua ka ükskõiksema kuulaja jaoks.

Kõneldes innovatsiooni diskursusest on presidendi kõnemaneeer väga konkreetne ning kindel. Läbivalt kasutab president käskivat kõneviisi, mis annab juurde konkreetsust. Ka näited, mida president antud diskursuse raames toob, on väga konkreetsed ning kindlapiirilised. Näiteks *“Iga päev haigestub Eestis kasvaja haigustesse 24 inimest ja sureb 11”* või *“Kõige raskem ülesanne, mille lahenduse peame tänava järgmisteks kümnenditeks kindlasti kokku leppima, on Eesti roheline arengumudel”* on laused ilmestamaks presidendi konkreetsust. Pikemas tulevikuplaanides kõnelevas lõigus kasutas president läbivad *“peame”* vormi, mis ühest küljest kommenteeris koostöö olulisust, aga peamiselt siiski näitas muutuste ja edasimineku vajalikkust ning kriitilisust. Selline retoorikavõtete kasutamine sobib innovatsiooni diskursuse käsitlemiseks hästi, toetades seda. Andes kindlaid suunitlusi tulevikuks, annab president edasi enda arvamused ning soovid, mis suunas riik peaks liikuma. Kuna see oli Kaljulaidi viimane vabariigi aastapäeva kõne, siis oli see viimane võimalus rääkida kaasa Eesti riigi tuleviku planeerimisel presidendina. Olles konkreetne saab ta enda visiooni kõige paremini rahvani viia ning tagada, et tema ideid on kuulnud.

Põhiseaduslik diskursus oli teine diskursus, kus president oli rangem ning konkreetsem. Nii enda kõnemaneeerilt, miimikalt kui ka sõnavalikus. Retoorikavõtetenäiteks kasutas president võimendamist aga ka tasakaalustamist. Võimendamist kasutab president kriitilisemate teemade puhul, võimendades otsuste tegemise vajalikkust. Lisaks kasutas president ka kontrasti, et tuua esile riigiametnike tegemata töö ning pööramaks tähelepanu antud teemale. Tasakaalustamise abil president Kaljulaid pigem julgustas tegema raskeid valikuid ning näitas üles tuge - *“Otsustada on vaja. Isegi kui kaasneb ajutine mõistatus ja populaarsusnäitajad saavad pihta. Küll valija mõistab, kui ka mitte kohe”*. Lause julgustab tegema raskeid, aga õigeid otsuseid, isegi kui see kõigile ei meeldi. Kui alguses toob president välja negatiivse külje, mõistmatuse ja populaarsuse languse, seejärel toob ta välja aga tugevama positiivse poole, kui kinnitab, et õigeid otsuseid

tunnustatakse. Retoorikavõtted pigem toetavad diskursuse esiletoomist, ent siiski oleks võinud erinevaid retoorikavõtteid kasutada julgemalt, sest diskursus on üks mahukamaid kõnes.

Kõnes oli mahu poolest kõige tagasihoidlikum rahvusvahelisuse diskursus. Seda sai täheldada ka retoorikavõtete väheses kasutamises. Kaljulaid kasutas alliteratsiooni ning kordust. President ei kasutanud piisavalt mikrostruktuuri elemente, et antud diskursust esile tuua ja võimendada. Üldiselt oli retoorikavõtteid kasutatud antud diskursuse puhul vähe ning need ei olnud süsteemsed ega sihipärased.

Kõigi diskursuste käsitlemisel oli president Kaljulaid enda vabariigi aastapäeva kõnes kasutanud argumenteerimist, metafoore ning kolmikuid. Metafoore ei ilmnenud ainult rahvusvahelisuse diskursusest rääkides. Argumenteerimine oli läbiv terve kõne jooksul. See tähendab, et teemast rääkides president püstitas eelduse, seletas selle lahti ja põhjendas enda vaateid, ning lõpetuseks sõnastas järelduse. Argumenteerimine muudab kõne jälgimise publiku jaoks lihtsamaks, sest kohe alguses on sõnastatud kõneleja perspektiiv, misjärel saab järgida loogilist kõne arengut, mis lõppeb kokkuvõtva osaga. Nii saab kõneleja anda ülevaate temast, esitades seda kuulajatele kergelt jälgitaval viisil.

Rohkelt oli president Kaljulaid enda kõnes kasutanud kolmikuid, seda kõigi diskursuste käsitlemise puhul. Kolmikute kasutamine üks kõige lihtsam viis andmaks kõnele kõlavust ning rütmi. Näiteks tänulikkuse diskursuse puhul oli kolmikud kindlasti enim kasutatud retoorikavõte. *“Oleme näinud oma arstiabi tõelist, tugevat ja hoolivat palet, paremat kui paljudes meist jõukamates riikides”* ning *“Eesti kool ja Eesti sotsiaalhoolekanne toetuvad liialt õpetajate, hooldajate, medõdede kannatlikkusele ja missioonitundele,”* proovivad vaidlustada diskursiivset korda. Kuna meditsiinisüsteem ning haiglapersonal oli üle Eesti suuresti ülekoormatud, oli rahvas seas palju rahulolematust ning kannatamatust. Rõhutades neid töövaldkondi, mis said kriisi valguses enim kriitikat ning ka koormust, proovib president näidata, et just raskel ajal peaks rahvas näitama nende suhtes üles suuremat hoolivust ning tuge. Õmblusteta ühiskonna diskursuse puhul president rõhutas kolmikute abil tunnuseid, mis on tema meelest väärtuslikud ning olulised - *“Teeme poliitikat nii, nagu Eesti inimesed sellel aastal kriisi üle elavad – hoolides, märgates, isetult appi rutates!”* Need väärtused on osa sellest, kuidas president kõneleb õmblusteta ühiskonna diskursusest ning neid rühmitades kokku, toob ta need tunnused esile ning rõhutab neid.

Kõnes ilmnes ka rohkesti metafoore. Metafooride abil andis president enda kõnele juurde emotsiooni, värvikust ning sügavust. Tihti aitab metafooride kasutamine lihtsustada keeruliste kontseptide seletamist ning tuua see publikule lähemale. Kuna vabariigi aastapäeva kõne publik on kogu rahvas, siis on üks olulisemaid aspekte kõne puhul selle selgus ning mõistetavus. On tähtis, et kõne oleks arusaadav kõigile, kes seda kuulavad. Seda saab tagada metafooride kasutamisega, mida president oli ka teinud. Näiteks *“Päästeamet värbab edukalt valdavalt majanduskriisi ajal ja jookseb kasvu taastudes jälle nooremast verest tühjaks”* ilmestas värvikalt reaalses elus üpris keerukat kontseptsiooni. Ent osava sõnamängu ning metafoori kasutamisega aitab president luua publikult mentaalse pildi olukorrast ning see annab juurde ka kõne emotsionaalsele teekonnale. Õmblusteta ühiskonna diskursuse puhul kasutas president aga metafoore, et luua Eestist mulje kui turvalisest ja hoolivast kodumaast. Metafooride kasutamine õmblusteta ühiskonna diskursuse puhul on seda toetavad, sest aitavad luua publikule pildi Eestist ja eestlastest kui armsatest, soojadest ning hoolivatest. Sellega proovib ta ka läbi viia muutust diskursiivsest korrast, propageerides üksteise märkamist ning koostöö olulisust. Metafooride kasutamine oli kõnes läbiv ning oli esindatud iga diskursuse puhul. Metafoore oleks saanud president veelgi mõjusamalt kasutada, kui oleks tagasi viidanud ühele kindlale metafoorile läbivalt kõne vältel. Sellega oleks kõne olnud sidusam ning loonud suurema terviku ka diskursuste ülevall. Hetkel on metafoorid väga diskursuste kesksed ning toetavad sõnumeid kindlate diskursuse raames.

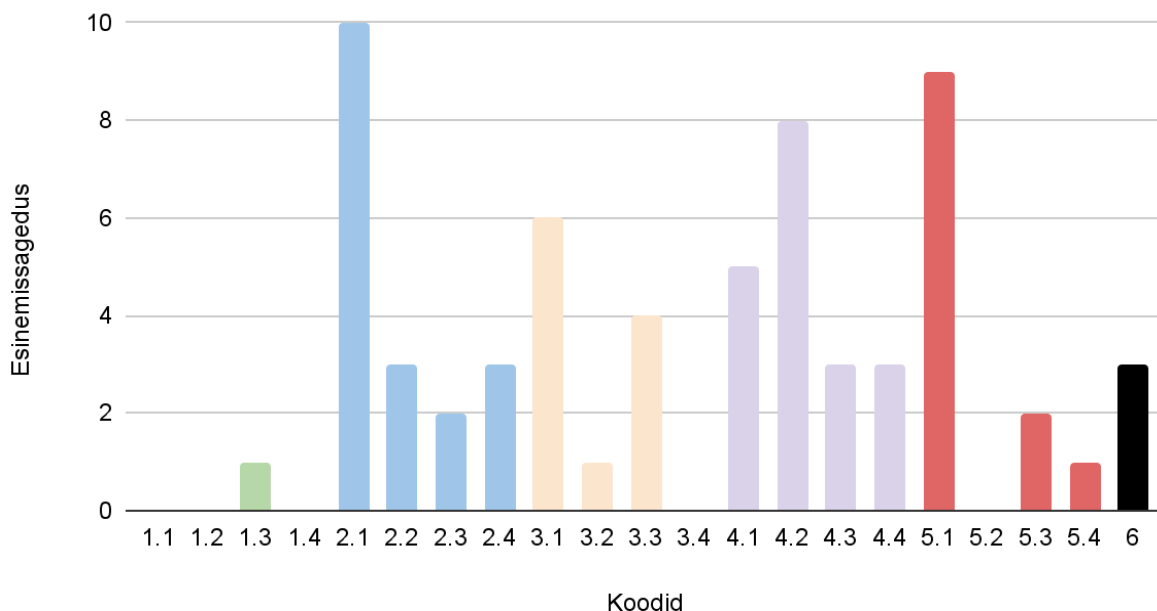
President Kaljulaidi 2021. aasta vabariigi iseseisvusaastapäeva kõne mikrostruktuur ei olnud kõige tugevam. Enim kasutatud retoorikavõtted olid argumenteerimine, metafoorid ning kolmikud, ent nii suure ja mahuka kõne puhul oleks saanud kasutada kombinatsioone erinevatest retoorikavõtetest, et muuta kõne terviklikumaks ning mõjusamaks. Retoorikavõtted olid suuresti ainult konkreetse diskursuse kesksed ning ei olnud kõne kui terviku suhtes toetavad.

3.4 2021. aasta kõne meediakajastuste analüüs

President Kersti Kaljulaidi 2021. aasta vabariigi aastapäeva kõne mediareaktsioonide analüüsi valimis oli 26 artiklit (lisa 2) Postimehest, Eesti Rahvusringhäälingust, Eesti Päevalehest ja Õhtulehest. Kõikide artiklite peale kokku tuvastasin 64 koodikordust (joonis 2), mille raames teksti autor käsitles presidendi kõnes esinenud diskursuseid. Arvamusartikleid oli kirjutanud nii

poliitikud, ajakirjanikud, politoloogid, õpetajad kui ka toimetajad. Veel olid meedias arvamust avaldanud ka bioloog, kommunikatsioonispetsialist ning helilooja. Erinevate taustadega inimeste rohkus näitab avaliku huvi olemasolu ning annab teemale mitmetahulise ülevaate.

Diskursustega suhestumine 2021

Joonis 2. Koodide esinemissagedus 2021. aasta kõne meediakajastustes. Koodid: roheline 1.X rahvusvahelisuse diskursus; sinine 2.X õmblusteta ühiskonna diskursus; kollane 3.X innovatsiooni diskursus; lilla 4.X põhiseaduslik diskursus; punane 5.X tänulikkuse diskursus; must kood 6 tähistab mõne muu diskursuse sissetoomist artiklis. Kood X.1 tähistab antud diskursuse piires presidendi käsitlesega nõustumist, X.2 vastandumist, X.3 neutraalsust, X.4 ebaselgust.

Kõneanalüüsi käigus ilmnnes, et 2021. aasta kõnes ei tõusnud esile üks kindel diskursus, vaid president käsitles erinevaid diskursuseid vaheldumisi ning üpriski korrapäratult. See peegeldub ka arvamuskajastustes. Joonis 2 näitab, et neli diskursust said peaaegu võrdset kõnepinda: õmblusteta ühiskond, innovatsioon, põhiseaduslik ja tänulikkus. Kõige vähem räägiti reaktsioonides rahvusvahelisest diskursusest, ent see oli ka kõnes kõige väiksema kaaluga

diskursus. Kolmel korral oli meediatekstides esile tõstetud muud teemad, mida president ei maininud. Õhtulehe juhtkirjas (Õhtuleht, 2021) toodi välja, et presidendilt oodati mõtteid valitsusvahetuse, rahvusvaheliste suhete ning abielu defineerimise teemadel. Politoloog Alar Kilp (2021) tõi välja, et reeglina president Kaljulaidile omased digi- ja tehnoloogiateemad puuduvad. Helilooja Jüri Reinvere (2021) tundis muret aga enda valdkonna pärast ning soovis, et kultuur oleks presidendi kõnes prominentsemalt käsitletud.

Meedias tekitas palju kõneainet presidendi kõne lõik, mis kõneles eestikeelsest haridusest. *“Kallid teistsuguse kultuuri- ja keeletaustaga kaasmaalased! Saan aru, et teil on seda raske mõista, aga nii see lihtsalt on – eestlastena vajame kindlat teadmist, et saame kõikide siin koolis käinud inimestega eesti keeles rääkida. [...]”* Selle teema paigutasin põhiseadusliku diskursuse alla, sest president kutsus valitsust läbi viima seadusmuudatust ning avaldab enda arvamust teema kohta, mis oli valitsuses suuri erimeelsusi tekitanud. Teema on aga ka lähedalt seotud õmblusteta ühiskonna diskursusega, rääkides integreerumisest ning kultuuride põimumisest.

Seetõttu president enda põhiseadusliku diskursuse käsitlemisega õõnestas õmblusteta ühiskonna diskursust, mida ka meedia poolt märgati. Ühest küljest on Kaljulaid alati propageerinud välismaalaste vastuvõtmist Eesti ühiskonda ning kutsunud inimesi üles olema avatumad ning vastuvõtlikumad. Selline teemakäsitus aga pahandas suurt osa Eesti ühiskonnast – peamiselt vene rahvusest kodanikke. Seda näeme ka koodide põhjal, et põhiseadusliku diskursusega on vastandatud kaheksal korral ning nõustatud vaid viiel (joonis 2). Näiteks poliitik Yana Toom (2021) vastandus tugevalt presidendi vaadetega: *“Aga mida ma tahan kindlasti öelda, on see, et riigipea peaks olema piisavalt empaatiline, et tajuda - see patroneeriv hoiak, see soovmõtlemine, et ühiskonnas justkui on mingisugune konsensus vene hariduse likvideerimise osas, on vale.”* Kommentaarist on näha, kuidas Kaljulaidi väljaütlemine õmblusteta ühiskonna diskursust õõnestas ning jättis pigem mulje eraldamisest. Kaljulaidiga aga nõustus endine vene kooli õpetaja, kes toetas presidendi vaateid ning nägi tema sõnades soovi hoida ja väärtustada niigi väikest eesti keelt ja kultuuri (Ellam, 2021). Meediakajastused võimendasid kõne põhiseaduslikku diskursust, ent presidendi püüdlust muuta diskursiivset korda ei võetud avasüli vastu. Seda toetab ka fakt, et põhiseaduslikust diskursusest oli meedias kõige enam räägitud. Kuigi antud diskursuse alla mahutusid ka teised teemad, nagu näiteks korruptsioon ja kohalik poliitika, oli haridussüsteemi küsimus meedias kõige enam kõneainet pakkuv teema.

Õmblusteta ühiskond oli sarnaselt 2017. aasta kõnele tugevalt esile toodud ning seda oli ka meediakajastustes märgata. Kui põhiseadusliku diskursuse raames olid reaktsioonid pigem vastanduvad, siis õmblusteta ühiskonna diskursuses olid reaktsioonid enamasti toetavad ning presidendi vaateid võimendavad. Näiteks toetati presidendi sõnumit, et eriti keerulistel aegadel on oluline hoida üksteist ning vähendada ebavõrdsust. Peamine teema, millega kõik autorid nõustusid, oli vaksineerimine. President käsitles seda õmblusteta ühiskonna diskursuse abil, rõhudes hoolivusele ning üksteise toetamisele. Kõik autorid kiitsid presidendi üleskutset minna vaksineerima – *“Mulle meeldis presidendi üleskutse usaldada meie teadlasi ja arste, kes on vaktsiinid ohutuks tunnistanud, sest kõige raskemad päevad on alles ees,”* kirjutas poliitik Peeter Ernits (2021). Kui 2017. aasta kõnes iseloomustas diskursust mõiste “komberuum”, siis 2021. kõnes oli mõistet kasutatud ainult korra. Siiski oli teemadest mainitud koduvägivalda, väikekogukondade toetamist ning rahvustunnet, mis said meedias ka võimendust.

Tänulikkuse diskursust oli arvamusemeedias käsitletud 12 korral ning seda pigem toetaval viisil. Otseselt vastanduvaid reaktsioone ei esinenud, ent kahel korral oli käsitlus neutraalne ning ühel korral jäi ebaselgeks, kas presidendiga nõustutakse või ei. Peamiselt oli meedia võimendanud presidendi sõnumit olla tänulik enda vanavanemate ning nende tarkuse eest. See on kingitus, mis koroonaviiruse tõttu on inimestelt ära võetud ning president tõi seda kõnes esile mitmel korral. Lisaks võeti meedia poolt positiivselt vastu erinevate ühiskonnagruppide esiletoomine tänulikkuse diskursuse abil. See aitas inimestel kõnega samastuda ning leida seoseid enda eluga. Diskursus toimus meedias hästi, kõnetades erinevaid inimesi ning andes võimaluse tähelepanu pöörata mitmele ühiskonnagrupid. Näiteks aktivist ja kolumnist Tarmo Jüristo mainis: *“Ja rõhutanud vajadust märgata, hoolida neist, kes on saanud pihta kõvemini kui nende osa ning olla tänulik neile, kes on teinud enamat, kui on nende kohus,”* mis illustreerib tänulikkuse diskursuse võimendamist arvamusemeedia poolt.

2017. aastal jäi innovatsiooni diskursus meediakajastuses pigem tahaplaanile. 2021. aasta presidendi kõnes oli innovatsiooni diskursusele antud rohkem kõnepinda ning seda ka põimitud rohkem teiste diskursustega. Seda muutust oli märgata ka arvamusemeedia artiklites, kus innovatsiooni diskursust oli mainitud 11 korral. Kuuel korral oli presidendi mõtete ja vaadete nõustatud ning ainult ühes tekstis võttis autor vastanduva positsiooni. Neljas tekstis oli autori meelestatus jäänud neutraalseks. Seda peamiselt seetõttu, et innovatsiooni diskursust oli küll

autor maininud ning välja toonud, ent ei olnud pikemalt sellel peatunud ning enda ideid lahti kirjutanud. Postimehe juhtkiri (Postimees, 2021) toob välja innovatsiooni diskursusega kooskõlas olevad teemad, rääkides rohepöördest ning arengutest hariduses, poliitikas kui ka meditsiinis.

Rahvusvahelise diskursus ei olnud küll kõnes väga prominentne, ent siiski oli president rääkinud sellest arvestataval määral. Seda diskursust arvamusemedia artiklid aga ei toetanud ega võimendanud. Ainult üks artikkel mainis diskursust ning sedagi neutraalsel toonil, mille põhjal ei saa teha põhjanevaid järeldusi. Kuna siseriiklikud ning sisepoliitilised teemad olid meediakajastustes väga tugevalt toetatud ning esile toodud, siis on näha, et seda on tehtud rahvusvahelise diskursuse arvelt. Aga ka siin on seost näha – rohkem oli president enda kõnes rääkinud sisepoliitilistel teemadel, mistõttu oli ka meedias rohkem võimendatud õmblusteta ühiskonna ning põhiseaduslik diskursus.

4. Järeldused ja diskussioon

4.1 Järeldused

Selles alapeatükis toon välja vastused alapeatükis 1.6 püstitatud uurimisküsimustele.

1. Millised diskursused esinevad president Kaljulaidi vabariigi aastapäeva kõnedes?

Analüüsid president Kersti Kaljulaidi kahe vabariigi aastapäeva kõnet, leidsin alust viie erineva diskursuse määratlemiseks. 2017. aasta kõnes määratlesin neli erinevat diskursust: rahvusvaheline diskursus, õmblusteta ühiskonna diskursus, innovatsiooni diskursus ja põhiseaduslik diskursus. 2021. aasta kõneanalüüsis lisandus eelmainitud neljale ka viies diskursus – tänulikkuse diskursus.

Õmblusteta ühiskonna diskursus oli väga dominantne ning enim kasutatav diskursus nii presidendi esimeses kui ka viimases vabariigi aastapäeva kõnes. Seda diskursust oli ka kõige rohkem võimendatud ning esile toodud meediakajastustes. Selle diskursuse raames president rõhutas inimestevahelise koostöö ja hoolivuse olulisust, kaasates talle omased mõisted nagu komberuum ning märkamiskultuur. Õmblusteta ühiskond on ka mõiste juba iseendas, mis on suuresti kasutusele tulnud tänu Kersti Kaljulaidile. Diskursuse raames rääkis president ka kultuurist, eesti keelest, väike- ja maakohtade väärtustamisest ning vägivallast. Lähisuhte- ja perevägivallast rääkimine oli väga iseloomulik president Kaljulaidile, sest teised presidendid seda teemat aastapäevakõnedes ei puudutanud. Seepärast pakkus teema ka palju kõneainet meedias. Kokkuvõtvalt proovis Kaljulaid õmblusteta ühiskonna diskursuse raames kutsuda eestlastes üles sallivust, üksteisest hoolimist ja märkamist, koostööd ning tuua tähelepanu vähemustele.

Kersti Kaljulaid oli enda kõnedes väga tugevalt keskendunud siseriiklikele probleemidele. See ilmnes nii õmblusteta ühiskonna kui ka põhiseadusliku diskursuse käsitlustes. Need kaks diskursust olid kõige enam esile toodud erinevate retoorikavõtete abil kui ka meedia poolt. Kui õmblusteta ühiskonna diskursuse raames pöördus president rohkem rahva poole, rääkides sotsiaalprobleemidest ning inimestevahelistest suhetest, siis põhiseadusliku diskursuse raames pöördus president rohkem poliitikute ning valitsuse poole. President käsitleb antud diskursuse raames erinevaid poliitilisi probleeme, mis puudutavad bürokraatiat, valimisi ning läbipaistvat riigi juhtimist. President tõi pidevalt esile demokraatia olulisuse ning väärtused, mis on kaasavad

ning arvestavad kõigiga. Lisaks kutsus president üles kõiki kodanikke osalema valimistel ning läbi mõtlema nende otsused, valides poliitikud, kes võtavad enda tööd tõsiselt ning keskenduvad Eesti ja eestlaste heaolule.

Innovatsiooni diskursuse raames oli president Kaljulaid tulevikku vaatav ning ootusrikas. Tihti rääkis president innovatsiooni diskursusest positiivsel ning rõõmsal toonil, mis justkui motiveerib publikut vaatama tulevikku ning tegema kõik võimaliku helgema tuleviku jaoks. Mõlemas kõnes puudutas president antud diskursuse raames rohepöoret ning sellega seotud tulevikuplaane. Sellest saab järeldada, et antud teema on presidendile oluline ning soovib, et nii tavakodanikud kui ka poliitikud sellele rohkem tähelepanu pööraksid. President soovib, et ühiskond oleks rohkem avatud ning vastuvõtlikum kõigele uuele. Näiteks on Kaljulaid väga entusiastlik e-riigi võimaluste arenemise osas ning rõhub seda kui olulist aspekti, kuidas Eesti saaks osaks Põhjamaadest või jõuaks järgi lääneriikidele. Innovatsiooni diskursuse all käsitles president ka erinevaid reforme. Mainitud oli nii haldus-, sotsiaal-, maksusüsteemi- kui ka haridusreform.

Nii 2017. aasta kui ka 2021. aasta vabariigi aastapäeva kõnes oli räägitud rahvusvahelisest diskursusest, ent see oli pigem tahaplaanile jäetud. Siiski käsitles president selle raames olulisi teemasid, eriti 2017. aastal. Kersti Kaljulaid rõhutas enda kõnedes rahvusvahelise koostöö olulisust ning naaberriikidega hea suhtluse säilimise tähtsust. 2017. aasta kõnes tõi president esile Eesti eesistumise Euroopa Liidu Nõukogus ja 2021. aasta kõnes rääkis president Eesti esinduse kaasamisest eelseisvas ÜRO julgeolekunõukogus. President rõhutas neid sündmusi illustreerides Eesti kui väikeriigi edusamme rahvusvahelisel areenil, mis ilmestab riigi arengut ning oskuslikku välispoliitikat.

2021. aasta kõne diskursusanalüüsis ilmnis ka viies eraldiseisev diskursus – tänulikkuse diskursus. Selle diskursuse raames keskendus president olukordadele, aspektidele või inimestele, tuues need esile ja väljendades nende olulisust. Tol aastal oli koroonaviirus tugevalt raputanud tervet maailma ning ka Eesti ühiskond oli väga raskes seisus. Inimesed olid pettunud rangete piirangute tõttu ning ka vaktsiinid ei olnud kõigile saadavad. Tänuikkuse diskursuse abil proovis president tuua publikuni head ning kiita inimesi, kes on raskel ajal olnud eriti ennastsalgavad ja abivalmid.

2. Kuidas sekkub Kaljulaid kõnede diskursiivsesse korda? Milliseid presidendi kõne žanris publiku jaoks tuttavaid diskursuseid ta kinnitab, milliseid uusi diskursusi ta esile tõstab?

Kersti Kaljulaid oli Eesti Vabariigi president aastatel 2016-2021. Kaljulaidi presidendiks saamine oli küllaltki ootamatu. Riigikogu ega ka Valimiskogu ei olnud edukad presidendi nimetamisel mitmel põhjusel, mistõttu pakuti presidendi ametipositsiooni Kaljulaidile, kes algselt ei kandideerinud. Seetõttu oli 2017. aasta vabariigi iseseisvuspäeva kõne rahva jaoks oluline – prooviti aru saada, mis on Kaljulaidi poliitilised vaated, kuidas ta kõneleb ning milliseid probleemkohti esile toob. Kaljulaid tutvustas juba enda esimeses vabariigi aastapäeva kõnes mõisteid “õmblusteta ühiskond” ja “komberuum”, mis saatsid teda kogu ametiaja. Need mõisted suuresti ilmestasid ka tema kõnelemist ja vaateid.

Kaljulaid pani enda kõnedes rõhku inimestevahelisele koostööle ning hoolivusele, proovides esile tuua ka ühiskonna nõrgemaid osapooli. Seda tehes kritiseeris ta bürookraatlikku valitsust ning soovis rohkem läbipaistvat ja kaasavat juhtimisviisi. Lisaks tõi Kaljulaid enda vabariigi aastapäeva kõnedesse sisse uue teemana perevägivalla. 2017. aasta arvamusmeedia analüüsist ilmnes, et see oli inimeste jaoks üllatav teema, mis tõi esile palju vastakaid arvamusi. See oli teema, mis pakkus kõige enam kõneainet ning sai ka palju kriitikat. Mitmed autorid arvasid, et vabariigi aastapäeva kõne ei ole koht, kus peaks rääkima vägivallast. 2021. aasta kõne meediakajastusi analüüsides aga ilmes, et vägivalla teemat oli artiklites küll mainitud, ent see ei pakkunud arvamusmeedias enam nii palju kõneainet. Nelja aastaga harjusid inimesed ära, et Kaljulaid pidevalt teemast kõneles ning keegi ei heitnud enam ette, et teema ei ole aastapäeva kõne konteksti sobiv.

Kõige silmapaistvam viis kuidas Kersti Kaljulaid vabariigi aastapäeva kõnedes proovib sekkuda diskursiivsesse korda ja seda muuta on rääkides lähisuhtevägivallast õmblusteta ühiskonna diskursuse abil. Teemat ei ole maininud eelmised presidendid enda kõnedes ning ühiskonnas üldiselt ei ole see väga palju kajastatud probleem. Kaljulaid proovib teemast rääkides tuua selle avalikkuse ette ning sellele tähelepanu juhtida. Kui eelnev diskursiivne kord oli pigem teema suhtes eirav, siis presidendi püüe on saada inimesi lähisuhte- ja perevägivallast rohkem rääkima. Mõlemas kõnes olid näha, et Kaljulaid sekkus diskursiivsesse korda õmblusteta ühiskonna diskursuse abil. See diskursus oli mõlemas kõnes väga tugevalt esindatud. Ta rõhus väga tugevalt

erinevate ühiskonnagruppide koostööle, nõrgematest hoolimisele ning eesti kultuuri väärtustamisele. Tihti vastandas ta neid märksõnu teemadega, mida taunis.

Mõlemas kõnes oli esindatud igale presidendile omane põhiseaduslik diskursus, mille raames president ajab taga põhiseadusliku korra täitmist, viidates selle väärtustele. Põhiseaduslik diskursus on publikule tuttav ja seda kinnitab ning toob esile Kaljulaid. Õmblusteta ühiskonna diskursus on rahvale uuem, ent Kaljulaidi kõnedes väga palju tähelepanu saav. Tänuhinnakuse diskursus oli omane 2021. aasta kõnele ning oli suuresti oluline covid-19 valguses. Innovatsiooni ning rahvusvahelisuse diskursus on rahvale juba tuttavad ning käsitletud teiste presidentide poolt. Kaljulaid käsitleb neid kaht diskursust pigem tagasihoidlikult, diskursiivsesse korda tugevalt sekkumata. 2021. aasta kõnes oli innovatsiooni diskursus saanud rohkem kõnepinda, ent siiski oli diskursuse käsitus pigem neutraalne.

2017. aasta kõnes märkasid diskursiivsesse korda sekkumist kui president kõneles välispoliitikast. President rääkis kui oluline on teha õigeid valikud välispoliitikas, isegi kui need valikud ei ole sisepoliitiliselt kõige mõistlikumad ning Eestist suhtest Põhjamaadega ning Lääne-Euroopaga. Selle asemel, et kinnitada diskursiivset korda, kus Eesti on võrdne nende riikidega, pigem vastandas Kaljulaid neid, luues eeskuju kuhupoole peaksime pürgima. 2021. aasta kõnes sekkus president Kaljulaid diskursiivsesse korda öeldes, et üldharidus peaks olema eestikeelne. Selle diskursiivse korra muutmise katse korjas üles ka meedia, kus see osa kõnest pakkus palju võimalusi aruteluks. See, et president nii otsekoheselt ütles välja enda arvamuse oli tugev lüke diskursiivse korra muutmiseks ning ilmastas ka tema isiklikku arvamust antud küsimuse osas.

3. Milliste retoorikavõtete ja kõnestruktuuride abil seda tehakse?

Kõneanalüüsi käigus selgus, et erinevad kõnestruktuurid olid president Kaljulaidi kõnedes pigem nõrgad. Kehva makrostruktuuri progressiooni tõttu ei jää kõnest ühtset muljet, sest president kõneleb teemadest eraldi ning vaatab neid üksteisest sõltumatutena. See-eest lõi Kaljulaidi kõnedes sidusust stabiilne esitusviis ja stiil. Mõlemas kõnes oli näha ja kuulda, et vastavalt diskursusele muutub ka presidendi esitusviis.

Kahe kõne puhul oli erinevuseks see, et 2017. aastal olid diskursused üksteisest küllaltki eraldiseisvad. Ilmnes muster, kus president oli kasutanud diskursuse paare, et üht võimendada

ning kasutas neid läbivalt kõnes koos. 2021. aastal sellist mustrit aga ei tekkinud ning diskursused olid omavahel segunenud, ilma märgatava seoseta. 2021. aastal oli president aga kõnes taganud sidususe viidates pidevalt koroonapandeemiale. Pea kõik eluvaldkonnad olid viirusest mõjutatud ning selle najale ehitas president enda kõne.

Kaljulaidi kõnede kõige nõrgem struktuur oli mesostuktuur. Erinevad kõneosad olid üksteisest väga halvasti eristatavad ning teemadevahelised üleminekud olid ebaselged. Õmblusteta ühiskonna diskursuse järjepidev ning läbimõeldud kasutamine andis Kaljulaidi kõnedele aga omanäolise ilme. Selle diskursuse abil võimendas president mitmeid teemasid ning käsitles neid publikule arusaadaval viisil. President oleks saanud kindlasti rohkem põimida enda kõnesse erinevaid retoorikavõteteid. Kõige enim kasutatud olid aga kolmikud, vastandumised, paarikaupa loetelud, metafoorid ja kontrastid. Nende retoorikavõtete abil president võimendas diskursuseid ning tõi need ülejäänud kõne seast esile.

Metafooride kasutamine oli president Kaljulaidile omane kui ta rääkis õmblusteta ühiskonna diskursusest. Diskursuse raames tahtis ta rõhuda hoolivust, koostööd ja üksteise märkamist, mida toetas metafooridega, mis seda illustreerivad. Oskuslikult kasutatud metafoor aitab kuulaja silme ette luua illustratiivse pildi kõneldust, mis omakorda aitab kaasa öeldu meeldejäämisele. Lisaks kasutas president metafoore "*vitstest punutis*" ning "*ühtluskool*", mis toetavad diskursust ning selle eesmärki.

Võimendamisevõtetena kasutas president Kaljulaid ka kolmikuid ning paarikaupa loetelusid. Just viimane on Kersti Kaljulaidile omane retoorikavõte, mille abil ta erinevaid diskursuseid käsitles. Lisaks kasutas president emotsionaalseid sõnasid võimendamaks enda öeldud. Rääkides innovatsiooni diskursusest keskendus president enamasti tulevikule ja kasutas sõnu, mis olid tuleviku suhtes lootusrikkad. Emotsionaalsete sõnade kasutamine aitab publiku tähelepanu püüda ning ka enda öeldule anda rõhku.

Läbivalt oli president Kaljulaid kasutanud enda kõnedes võrdlusi ja kontrasti. Neid retoorikavõteteid ilmneb rääkides pea kõigist diskursustest ning selle abil toob president esile nii tugevusi kui ka nõrkusi. President kasutas erinevate diskursuste esiletoomiseks enda hääletooni ning intonatsiooni. Pehmem hääletoon toetas ta positiivset hoiakut ning soovi publikut motiveerida käituma sobival viisil. Põhiseaduslikust ning rahvusvahelisest diskursusest rääkides oli Kaljulaid reeglina tõsisem, rangema miimika ja hääletooniga. Antud diskursuste raames aga

pöördus president tihti poliitikute poole või tõi esile murekohti, mille abil ta proovis muuta teatud diskursiivset korda.

Kõige lihtsam retoorikavõtte, mida president Kaljulaid enda kõnedes kasutas oli “meie” vorm. See andis kogu kõnele ühtlase tooni ning aitas vähendada presidendi ja rahva vahelist vahemaad. Nii proovis president ennast tuua rahvale lähemale aga muuta ka probleemid, mida ta kõnes puudutab, asjakohaseks kõigile kuulajatele. Kuna vabariigi aastapäeva kõne publikuks on kõik eestlased, siis aitab “meie” vormi kasutamine luua kasvõi näilise kokkukuulvuse ning ühtluse.

4. Kuidas reageerib Eesti arvamusmeedia presidendi kõnele selles esitatud või välistatud diskursuste mõistes. Mil määral toetatakse või laidetakse tuttavate diskursuste kinnitamist või uute diskursuste esiletõstmist?

2017. aasta arvamusmeedia analüüsis ilmnes, et meedias leidis enim vastukaja õmblusteta ühiskonna diskursus. See oli ka kõnes kõige enim kõnepinda saanud ehk meedia rääkis diskursusest, mida president oli kõige rohkem esile toonud. Ka 2021. aasta kõnes oli diskursus üks enim käsitletutest, kuigi kõnes oli diskursuste maht ühtlasemalt jaotunud.

Mõlema kõne puhul arvamusmeedias presidendi õmblusteta ühiskonna diskursuse käsitlusega nõustuti. Sellest saab järeldada, et enamus arvamusmeedias sõna võtnud inimesi nõustus presidendi käsitlustega ning võimendasid Kaljulaidi vaateid enda artiklis. 2017. aasta kõnes rääkis president kõige vähem innovatsiooni diskursusest ning see tuli välja ka arvamusmeedia analüüsis – arvamusartiklites oli antud diskursust kõige vähem käsitletud. Artiklite autorid ei olnud kõnes seda diskursust märganud või piisavalt oluliseks pidanud. Innovatsiooni diskursus jäi kõnes teiste varju ning arvamusmeedia seda ka ei võimendanud. Mõlemas kõnes oli tahaplaanile jäänud ka rahvusvahelisuse diskursus. Kuigi 2017. aastal oli rahvusvahelisuse diskursus presidendi kõnes küllaltki prominentne, ei olnud meedia seda võimendanud. Kõnes ei olnud rahvusvahelisuse diskursuse raames käsitletavat teemat võrreldes teistega piisavalt silmapaistvad ning meedia ei pööranud sellele tähelepanu.

Põhiseaduslikku diskursust oli meedia võimendanud 2021. aastal. Suuresti tulenes võimendamine üldhariduskoolides täielikult eestikeelsele õppele ülemineku idee tõttu. President avaldas konkreetselt enda arvamust ühiskonnas vastuolulise teema kohta ning arvamusmeedias

pakkus see kõige enam kõneainet. Sellel teemal oli palju erinevaid arvamusi ning presidendi otsekohene sõnakasutus oli ootamatu, mistõttu see tekitas palju reaktsioone. Artiklitest ilmnis nii poolt- kui ka vastuarvamusi, mis on positiivne märk. See tähendab, et arvamused meedias toimusid diskussioon, millest olid osa võtnud erinevate vaadetega inimesed, kes esindasid erinevaid eluvaldkondi. Sellel teemal võtsid sõna nii õpetajad, poliitikud, ajakirjanikud kui ka muude erialade esindajad.

4.2 Diskussioon

Bakalaureusetöö mahu ja ajalist piirangut arvesse võttes valisin kõneanalüüsiks vaid kaks president Kaljulaidi vabariigi aastapäeva kõnet. Laiema ning ammendavama ülevaate president Kaljulaidi vabariigi aastapäevakõnedest oleks saanud kui analüüsida kõiki viite kõnet. Kui valimisse oleksid mahtunud kõik kõned, oleks tekkinud terviklikum pilt Kaljulaidi kasutatud diskursustest ja retoorikavõtetest ning oleks saanud vaadata nende arenemist aastate lõikes. Tulevikus oleks huvitav vaadata ja võrrelda Eesti presidentide kõnesid omavahel, analüüsides erinevaid retoorikavõtteid ning kasutatud diskursuseid. Niimoodi saaks uurimistööd laiendada ning vaadata, millised retoorikavõtted ning diskursused on aastate vältel domineerivad või kuidas need muutunud on. Võrdlus teiste presidentidega oleks näidanud kas ja kuidas Kersti Kaljulaid enda kõnedes erines teistest Eesti Vabariigi presidentidest ning millised meetodid või teemad olid ainult temale omased.

Varem on presidentide kõnesid analüüsinud diskursusanalüüsi abil enda magistriritöös Laura Vetik (2014), kelle tööle olen ka viidanud. Lähenesin presidendi kõnedele aga retoorilise, mitte kriitilise diskursusanalüüsi vaatest. Enda töösse lisasin selgemad retoorilised kategooriad ning ka mediareaktsioonide käsitlemise. Retoorilise diskursusanalüüsi käigus oli võimalus süvendatult uurida kõnelemisvõtteid ning kuidas presidendid neid diskursustest rääkides kasutavad. Minu töö eeskujul saaks tulevikus kõnesid koos mediareaktsioonidega uurida ning vaadata, kuidas meedia suhtestub kõneleja poolt esile toodud diskursustega.

Kõneanalüüsi käigus oleks saanud konkreetsemalt ja põhjalikumalt analüüsida erinevaid retoorikavõtteid. Kuna kõiki erinevaid retoorikavõtteid ei olnud ajalistest piirangutest tulenevalt võimalik eraldi süvitsi vaadata, siis tegin valiku kõige enam kasutatud ning silmapaistvamate

võtete kasuks. Pealiskaudsemalt analüüsisin retoorikavõtteid, mida esines vähem ning mille kaal kõnes ei olnud suur. Teema edasiarenduseks saaks kõneanalüüsiga paralleelselt uurida kõne loomeprotsessi. Selleks saaks intervjuuerida presidendi kõnekirjutajaid või presidenti ennast. See annaks parema ülevaate kõne loomisprotsessist ning erinevate retoorikavõtete valimise kaalutlustest, mis võimaldaks läbi viia veelgi põhjalikuma diskursusanalüüsi.

Standardiseeritud kontentanalüüsi käigus kodeerisin diskursused ning nendega suhestumise. Diskursusanalüüsi olemuse tõttu sõltub diskursuste määratlemine uurija vaatepunktist ning mõni teine uurija võib neid kõnesid teisiti mõista. Kuna määratud koodid olid seotud diskursustega, siis võiks ka reaktsioonide analüüs mõne teise uurija teostuses teistsuguse tulemuseni jõuda. Arvamustekstide autorite suhestumist diskursustega tõlgendasin ning määrasin enda teadmiste põhjal, mida muutsin läbipaistvamaks konkreetsete näidetega tekstist ning põhjalike selgitustega.

Kindlasti oleks saanud veel põhjalikumalt teha kontentanalüüsi vaadates ka arvamused artikleid teistes meediakanalites, mis oleks lisanud valimisse arvatavasti rohkem erisuguseid arvamusi ning tõlgendusi. Enda töös piirdusin töömahu piiramiseks tekstidega, mis olid avaldatud suuremates päevalehtedes ja rahvusringhäälingus. Meediakajastuste puhul on analüüs paratamatult veidikene pealiskaudsem, sest ma ei määratlenud diskursuseid iga teksti keskselt, hinnates eelkõige seda, milliseid presidendi kasutatud diskursuseid oli mainitud. Seetõttu võis analüüsi käigus jääda mingi kajastustes tõstatav diskursus tähelepanuta. Kontentanalüüsi oleks saanud põhjalikumalt läbi viia kui kõiki meediatekste oleks analüüsinud eraldi, määratledes kõik diskursused ning seejärel neid võrreldes presidendi kasutatutega ning vaadates nende suhestumist.

Hinnangud diskursiivsesse korda sekkumisest põhinevad minu tõlgendusel kõnest, selle kontekstist ning selle vastuvõtust meedias. On tõenäoline, et minu ettekujutus diskursiivsest korrast ning kõne suhestumisest sellega võib olla erinev kellegi teise arusaamast. Neid hinnanguid andes pidin ajas tagasi mõtlema ning tollast konteksti mõtestama, mille käigus võisin teha vigu ja lasta end mõjutada mälu piltidest, mis võivad olla puudulikud või kallutatud.

Kokkuvõte

Minu bakalaureusetöö eesmärgiks oli jõuda arusaamani, kuidas president Kersti Kaljulaid kasutas enda sümboolset võimu läbi kõnede. Uurisin seda presidendi kahe vabariigi aastapäeva kõne näitel. Valimi moodustasid Kaljulaidi kõige esimene vabariigi aastapäeva kõne 2017. aastal ning viimane aastapäevakõne 2021. aastal. Ühele presidendile keskendudes on võimalik märgata täpsemalt tema stiili, eripärasid ning muutuseid läbi aja. Uurimistöö fookuses olid presidendi kõnes domineerivad diskursused ning kuidas Kaljulaid neid erinevate retoorikavõtete abil esile tõstis ning omavahel suhestas, kujundades seeläbi oma sümboolse võimu toel ühiskonnas diskursiivset korda. Lisaks analüüsisin ka meediavälja ning kuidas Eesti suurimad uudiseportaalid presidendi vabariigi aastapäeva kõnele reageerivad.

Kõneanalüüsiks kasutasin diskursusanalüüsi meetodit, mille raames analüüsisin mõlema kõne meta-, makro-, meso- ja mikrostruktuuri. Diskursusanalüüsi abil tõlgendasin ja kirjeldasin presidendi kõnesid, vaadates kuidas erinevad kõnestruktuurid diskursuseid esile toovad ning võimendavad. Meediavälja analüüsisin standardiseeritud kontentanalüüsi abil, mille käigus uurisin, kuidas käsitlevad arvamuskirjutajad presidendi kõnes esinenud diskursuseid. Täpsemalt kodeerisin seda, kas arvamuskirjutajad nõustusid, vastandusid, jäid neutraalseks presidendi käsitletud diskursuste suhtes või oli käsitlus ebaselge, rääkides hoopis teistest diskursustest.

Diskursusanalüüsi käigus määrasin 2017. aasta kõnele neli erinevat diskursust ning 2021. aastal lisandus veel viies. Bakalaureusetöö käigus tuli välja, et president Kaljulaid tõi enda vabariigi aastapäeva kõnedes kõige enam esile õmblusteta ühiskonna diskursust ning võimendas neid peamiselt kolmikute, kontrastide, metafooride ja paaris loetelude abil. Enda kõnedes tagas ta sidususe peamiselt ühtlase stiili ja esitlusviisiga.

Meediavälja kontentanalüüsi käigus selgus, et enamus autoreid keskenduvad presidendi kõnes sellele osale, mis on enim kooskõlas nende enda eluvaldkonnaga. Mõlema kõne puhul oli arvamusemeedia kõige enam võimendanud õmblustega ühiskonna diskursust, enamasti sellega nõustudes. 2021. aasta kõne puhul pakkus meedias palju kõneainet ka põhiseaduslik diskursus. Põhiseadusliku diskursusega oli meedia rohkem vastandunud kui nõustunud. Peamiselt oli arvamuskirjutajate keskmeks presidendi sõnavõtt üldhariduskoolide üleminekul täielikult eestikeelsele haridusele. Kuna see oli antud hetkel ühiskonnas ja poliitikas väga vastuoluline teema, siis meedia seda ka võimendas. 2017. aastal oli palju kõneainet pakkunud teemaks

presidendi kõnelemine lähisuhtevägivallast. Kuna ükski president ei olnud seda teemat varem vabariigi aastapäeva kõnes puudutanud, siis oli see rahvale üllatuseks. Enamasti arvamusmedia aga presidendi käsitlesega nõustus.

Summary

The aim of my thesis is to understand how presidents in Estonia use their symbolic power through speeches. I will explore this through the example of President Kersti Kaljulaid's two speeches given on Independence Day. The sample consists of Kaljulaid's very first Independence Day speech in 2017 and her last speech in 2021. Focusing on a single president allows me to see more clearly her style, her particularities and speech changes over time. The focus of the research was on the dominant discourses in the President's speech and how Kaljulaid supported and related them using different rhetorical devices, thereby shaping the discursive order in society with the support of her symbolic power as the President. In addition, I also analyzed the media field and how Estonia's largest news portals reacted to the President's Independence Day speech.

For the speech analysis, I used the discourse analysis method in which I analyzed the meta, macro, meso and micro structures of both speeches. Using discourse analysis, I interpreted and described the President's speeches, looking at how different speech structures highlight and amplify discourses. I analyzed the media field using standardized content analysis, examining how opinion articles address the discourses in the President's speech. More specifically I coded whether opinion articles agreed, disagreed, remained neutral on the discourses addressed by the President, were ambiguous or talked about other discourses.

In the discourse analysis, I assigned four different discourses to the 2017 speech and added one more for the 2021 speech. During the course of the thesis, it emerged that President Kaljulaid highlighted the discourse of a seamless society the most in her Independence Day speeches, amplifying them mainly through the use of trios, contrasts, metaphors and lists in pairs. In her speeches, she ensured coherence mainly through a consistent style and delivery.

The standardized content analysis of the media revealed that most authors focus on the part of the President's speech that is most in common with their own area of life. For both speeches, the opinion media had most often amplified the discourse of a seamless society, mostly agreeing with it. In the case of the 2021 speech, the constitutional discourse also provided a lot of media coverage. The constitutional discourse was more opposed than accepted by the media. The main focus of opinion articles was on the President's thoughts on reforming the education system and transitioning all general education schools to full Estonian taught education. As this was a very

controversial topic in society and politics at the time, the media amplified it. In 2017, the President's thoughts on domestic violence were much talked about. As no president had previously touched on this topic in the Independence Day speech, this came as a surprise to the nation. For the most part, however, the opinion media agreed with the President's approach.

Kasutatud kirjandus

Andre, R. (2021). *Stand-up komöödia loomine, esitus ja analüüs*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.

Arhiveeritud kõned. (2021). *Vabariigi presidendi kodulehekül*. Kasutatud 12.12.2022, <https://president.ee/et/arhiivid/koned?stateHead=23>.

Booth, W. C. (2004). *The Rhetoric of Rhetoric. The Quest for Effective Communication*. Malden: Blackwell Publishing.

Bourdieu, P. (1985). The social space and the genesis of groups. *Social Science Information*, 24(2), 195-220.

Bourdieu, P. (1997). *Language and Symbolic Power*. Harvard University Press.

Burke, K. (1950). *The Rhetoric of Motives*. Berkeley: University of California Press.

Cart, S. D. (2014). *Presidential rhetoric in times of crisis: A textual analysis of speeches by Franklin Roosevelt and Ronald Reagan*. Magistritöö. West Virginia University, ajakirjanduse eriala.

Cohen, J. E. (1995). Presidential rhetoric and the public agenda. *American journal of political science*, 39, 87-107.

Corbett, E. P. J. (1965). *Classical rhetoric for the modern student*. New York: Oxford University Press

Eesti riigikord. (2022). *Vikipeedia*, 21. november. Kasutatud 29.10.2022, https://et.wikipedia.org/wiki/Eesti_riigikord.

Eesti Vabariigi aastapäev. (2022). *Vikipeedia*, 24. oktoober. Kasutatud 05.10.2022. https://et.wikipedia.org/wiki/Eesti_Vabariigi_aastap%C3%A4ev

Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language*. New York: Longman.

Foss, S. K. (1996). *Rhetorical criticism: Exploration and practice*. Illinois: Waveland Press.

- Hashim, S. S. M., Safwat, S. (2015). Speech acts in political speeches. *Journal of Modern Education Review*, 5(7), 699-706.
- Herrick, J. A. (2021). *The History and Theory of Rhetoric. An Introduction*. Seventh Edition. London: Routledge.
- Kaljulaid, K. (2016). Kersti Kaljulaid. Presidendi tervituskõne isadepäeva kontserdil. *Eesti Rahvusringhääling*, 13. november. Kasutatud 12.12.2022, <https://arhiiv.err.ee/audio/vaata/kersti-kaljulaid-presidendi-tervituskone-isadepaeva-kontserdil>.
- Kaljulaid, K. (2017). Kersti Kaljulaid emadepäeva kõnes: hoida meie emasid tähendab hoida Eestit. *Eesti Rahvusringhääling*, 14. mai. Kasutatud 12.12.2022, <https://menu.err.ee/595711/kersti-kaljulaid-emadepaeva-kones-hoida-meie-emasid-tahendab-hoida-estit>.
- Kaljulaid, K. (2018). Vabariigi President Vabariigi aastapäeva kontserdil ja vastuvõtul Eesti Rahva Muuseumis. *Kersti Kaljulaidi kõnede arhiiv*. Kasutatud 12.12.2022, <https://president.ee/et/ametitegevus/koned/2182-vabariigi-president-vabariigi-aastapaeva-kontserdil-ja-vastuvotul-estit-rahva-muuseumis>.
- Kaljulaid, K. (2021). Eesti Vabariigi aastapäeval Paide Muusika- ja Teatrimajas. *Kersti Kaljulaidi kõnede arhiiv*. Kasutatud 12.12.2022, <https://president.ee/et/ametitegevus/koned/2391-estit-vabariigi-aastapaeval-paide-muusika-ja-teatrimajas>.
- Kaljulaid, K. [@KerstiKaljulaid]. (n.d). Tweets [Twitter leht]. Kasutatud 22.12.2022, <https://twitter.com/kerstikaljulaid>.
- Kaljulaid, K. [@KerstiKaljulaid]. (n.d.). Postitused [Facebook leht]. Facebook. 22.12.2022, <https://www.facebook.com/KerstiKaljulaid>.
- Kalmus, V. (2015a). *Diskursusanalüüs. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Tartu Ülikool. Kasutatud 06.12.2022, <http://samm.ut.ee/diskursusanalyys>.
- Kalmus, V. (2015b). *Standardiseeritud kontentanalüüs*. Tartu Ülikool. Kasutatud 07.01.2023, <https://samm.ut.ee/kontentanalyys>.

Karis, A. (2022a). President Karis: õpetamise osas usaldagem õpetajaid. *Postimees*, 8.oktoober. Kasutatud 20.10.2022,

<https://www.postimees.ee/7622590/president-karis-opetamise-osas-usaldagem-opetajaid>.

Karis, A. (2022b). PRESIDENT ALAR KARIS } Kui saaksin, annaksin praegu aasta ema tiitli kõikidele emadele. *Postimees*, 8. mai. Kasutatud 20.10.2022,

<https://arvamus.postimees.ee/7517793/president-alar-karis-kui-saaksin-annaksin-praegu-aasta-ema-tiitli-koikidele-emadele>.

Karis, A. (2022c). President Karis isadepäeva kõnes: isaksolemine võiks meid panna tahtma olema parim versioon iseendast. *Postimees*, 13. november. Kasutatud 20.10.2022,

<https://www.postimees.ee/7647258/president-karis-isadepaeva-kones-isaksolemine-voiks-meid-panna-tahtma-olema-parim-versioon-iseendast>.

Karis, A. (2022d). President Alar Karise vabariigi aastapäeva kõne. *Vabariigi presidendi kodulehekülg*. Kasutatud 27.11.2022,

<https://president.ee/et/ametitegevus/koned/53428-president-alar-karise-vabariigi-aastapaeva-kone>

Kersti Kaljulaid. (2022). *Kersti Kaljulaidi kodulehekülg*. Kasutatud 22.12.2022,

<https://kerstikaljulaid.ee/en/>.

Kruup, K. (2022a). *Analüüsisin EV presidentide aastapäevakõnesid. Lugesin kokku kõikide kõnede sõnad, tähemärgid ja kestuse ning tegin sellest exceli tabeli*. [Facebooki postitus].

Facebook.

<https://www.facebook.com/kaspar.kruup/posts/pfbid02tDp4dSkcQScGjp2ubTk6CV9zYjvJSTXj6oSppNXjBN3gY1xHyuMp8B6KRGNo2xYDL>.

Kruup, K. (2022b). *Retoorika konspekt (teksti struktuurid)*. Kasutatud 28.12.2022,

https://docs.google.com/document/d/1QPwVvonBlngF9DWruhQBWI9_HpGUO3Cac1kElhUKOOw/edit.

Kruup, K. (2023). ANALÜÜS } Presidendi kõne võiks anda julgemat eeskuju. *Ypsilon*, 2. märts. Kasutatud 26.04.2023,

<https://ypsilon.postimees.ee/7722707/analuus-presidendi-kone-voiks-anda-julgemat-eeskuju>

Kruus, P. (2017). Keelesäuts. Õmblusteta ühiskonnast. *Eesti Rahvusringhääling*, 18. september. Kasutatud 24.04.2023, <https://kultuur.err.ee/619145/keelesauts-omblusteta-uhiskonnast>

Kõned. (2023). *Vabariigi presidendi koduleheküljg*. Kasutatud 12.12.2022, <https://president.ee/et/ametitegevus/koned/>.

Lanham, R. A. (1991). *A Handlist of Rhetorical Terms*. Los Angeles: University of California Press.

Lees, P. (2020). *Kõneanalüüsi meetodi koostamine ning testimine Eesti poliitiliste kõnede näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.

Lobjakas, A. (2018). Ahto Lobjakas Kaljulaidi kõnest: riik – see on president. *Postimees*, 24. veebruar. Kasutatud 5.11.2022, https://arvamus.postimees.ee/4420907/ahto-lobjakas-kaljulaidi-konest-riik-see-on-president#_ga=2.100246366.156761024.1664873667-2044341890.1662451973.

Madise, Ü. (2010a). *Vabariigi Presidendi institutsioon*. Kasutatud 02.11.2022, http://www.estonica.org/et/Riik/Vabariigi_President/Vabariigi_Presidendi_institutsioon/.

Madise, Ü. (2010b). *Vabariigi presidendi ülesanded*. Kasutatud 02.11.2022, http://www.estonica.org/et/Riik/Vabariigi_President/Vabariigi_Presidendi_ulesanded/.

Mölder, M. (2020). *Eesti presidentide kõnekuvandid*. Kasutatud 02.10.2022. <https://eestipoliitika.ee/analusid/eesti-presidentide-konekuvandid/>.

Nida, E. A. (1984). Rhetoric and styles: A taxonomy of structures and functions. *Language Sciences*, 6(2), 287–305.

Owen, D. (2018). *The New Media's Role in Politics*. Kasutatud 15.12.2022, <https://www.bbvaopenmind.com/en/articles/the-new-media-s-role-in-politics/>.

Peake, J. S., Eshbaugh-Soha, M. (2008). The agenda-setting impact of major presidential TV addresses. *Political Communication*, 25(2), 113-137.

Philips, L., Jorgensen, M. K. (2002). *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: Sage Publications Ltd.

- Poliitilised institutsioonid. (2022). *Vabariigi presidendi kodulehekülj. Kasutatud* 03.10.2022, <https://eestipoliitika.ee/taustainfo/poliitilised-institutsioonid/#president>.
- Presidendikõnede arhiiv. (2022). *Vabariigi presidendi kodulehekülj. Kasutatud* 16.11.2022, <https://president.ee/et/ametitegevus/koned>.
- Pädevus. (2022). *Vabariigi presidendi kodulehekülj. Kasutatud* 05.10.2022. <https://president.ee/et/vabariigi-president/padevus#header-anchor-2>.
- Rebane, R. (2022). Raul Rebane: presidentide kõnede rollist, ajast ja kohast. *Eesti Rahvusringhääling*, 5. jaanuar. Kasutatud 02.10.2022, <https://www.err.ee/1608456185/raul-rebane-presidentide-konede-rollist-ajast-ja-kohast>.
- Remsu, O. (2017). Olev Remsu: meie riik, meie president. *Postimees*, 26. veebruar. Kasutatud 26.12.2022, https://arvamus.postimees.ee/4422145/olev-remsu-meie-riik-meie-president#_ga=2.130140367.156761024.1664873667-2044341890.1662451973.
- Seddon, M. (2013). The President Of Twitter. *Buzzfeed News*, 24. september. Kasutatud 14.12.2022, <https://www.buzzfeednews.com/article/maxseddon/the-president-of-twitter>.
- Uuring: usaldus valitsuse vastu langes. (2022). *Eesti Rahvusringhääling*, 04. oktoober. Kasutatud 04.10.2022, <https://www.err.ee/1608738136/uuring-usaldus-valitsuse-vastu-langes>.
- Uusen, K. (2018). Kaire Uusen: presidendi kõne oli optimistliku eestlase nägu. *Postimees*, 24. veebruar. Kasutatud 27.12.2022, https://arvamus.postimees.ee/4420859/kaire-uusen-presidendi-kone-oli-optimistliku-eestlase-nagu#_ga=2.95658844.156761024.1664873667-2044341890.1662451973.
- Valge, K. (2021). *Presentatsiooni analüüsi meetodi koostamine ja testimine*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.
- Van Dijk, T. (2008). *Discourse and Power*. Palgrave Macmillan.
- Van den Hoven, Paul. (2016). *Gold Mining: The Art of Rhetorical Analysis*. Xiamen: Xiamen University

Vetik, L. (2014). *Eesti Vabariigi presidentide aastapäevakõnede analüüs: rahva ja võimu suhte ning presidendi rolli konstrueerimine*. Magistritöö. Tartu Ülikool, ühiskonnateaduste instituut.

What is Rhetoric?. (2022). *University of Illinois Springfield*. Kasutatud 22.12.2022, <https://www.uis.edu/learning-hub/writing-resources/handouts/learning-hub/what-is-rhetoric>

Lisad

Lisa 1. 2017. aasta kõne kontentanalüüsi artiklid

Tiina Kangro, poliitik

<https://www.postimees.ee/4026601/tiina-kangro-viis-kusimust-mis-presidendi-konest-ohku-jai>

Postimees juhtkiri

https://arvamus.postimees.ee/4026165/juhtkiri-vabariigi-aastapaev-sisendab-lootust#_ga=2.42452965.1788110804.1676914355-896812352.1669654648

Hanno Pevkur, poliitik

<https://www.postimees.ee/4026149/pevkur-presidendi-kones-oli-ullatavalt-vahe-paevapoliitikat>

Anna Karolin, koolitaja

https://arvamus.postimees.ee/4026333/anna-karolin-taitus-soov-sisepoliitilise-presidendi-jarele#_ga=2.43443301.1788110804.1676914355-896812352.1669654648

Siiri Erala, arvamustoimetuse juhataja

https://parnu.postimees.ee/4026681/siiri-erala-kas-vabariigi-aastapaeval-peab-raadima-peksmise-st#_ga=2.43443301.1788110804.1676914355-896812352.1669654648

Kaupo Meiel, ajakirjanik

<https://parnu.postimees.ee/4027845/kaupo-meiel-kas-kleidid-kestavad-konedest-kauem>

Eesti Päevaleht, juhtkiri

<https://epl.delfi.ee/artikkel/77363090/juhtkiri-aga-kes-presidendi-ideed-ellu-viib>

Urmas Sutrop, poliitik

<https://epl.delfi.ee/artikkel/77354938/urmas-sutrop-kaljulaidi-kone-ise-oli-vaga-hea-aga-esitlusel-t-oleksin-oodanud-rohkem-joulisus>

Marek Tamm, ajaloolane

<https://epl.delfi.ee/artikkel/77360126/marek-tamm-konservatiivne-komberuum-voi-kaasaskantav-kodumaa-kuidas-neid-presidendi-kone-kahte-vastandlikku-hoiakut-uhendad>

Tõnis Saarts, politoloog

<https://www.ohtuleht.ee/789817/tonis-saarts-arateenitud-kiitus-estli-inimestele>

Rein Toomla, politoloog

<https://www.ohtuleht.ee/789819/rein-toomla-lennart-meri-uletanud-motisklus>

Ivo Rull, kommunikatsiooniekspert

<https://www.ohtuleht.ee/789805/ivo-rull-braavo-proua-president>

Õhtuleht, juhtkiri <https://www.ohtuleht.ee/789837/juhtkiri-tubli-kone>

Juhan Haravee, diplomaat ja ajakirjanik

<https://www.ohtuleht.ee/789877/president-kersti-kaljulaid-puhade-ajal-saab-koige-rohkem-peksa>

Marko Kaasik, poliitik

<https://www.ohtuleht.ee/790067/marko-kaasik-presidendi-hinnang-globaalse-kriisi-olemusele-ko-netab-eesti-uhiskonda>

Anvar Samost, ajakirjanik

<https://www.err.ee/583093/samost-kaljulaidi-suurim-onnestumine-kones-oli-moiste-komberuum-sisse-toomine>

Eesti

Rahvusringhääling,

juhtkiri:

<https://www.err.ee/583041/kaljulaid-vabariigi-aastapaeva-kones-uus-maailm-nouab-eesti-sugusel-t-riigilt-tahelepanelikkust>

Mihkel Mutt, kirjanik

<https://kultuur.err.ee/315955/mihkel-mutt-tanuvaarne-et-president-pidas-kones-tahtsaks-identiteeti-ja-kultuuri>

Erik Moora, ajakirjanik

<https://www.err.ee/583044/erik-moora-kone-naitas-et-presidendina-naeb-kaljulaid-end-kui-lahen-duste-otsijat>

Lisa 2. 2021. aasta kõne kontentanalüüsi artiklid

Rein Veidemann, emeriitprofessor

https://leht.postimees.ee/7187598/rein-veidemann-humn-hoolivale-ja-enesekindlale-eestile#_ga=2.8310514.1788110804.1676914355-896812352.1669654648

Toomas Jürgenstein, HTG õpetaja

https://arvamus.postimees.ee/7187611/toomas-jurgenstein-koneles-teadlane-ja-poeet#_ga=2.17025785.1788110804.1676914355-896812352.1669654648

Jüri Reinvere, helilooja

https://leht.postimees.ee/7187587/juri-reinvere-president-katsub-omalikult-rahva-kokku-liimida#_ga=2.8310514.1788110804.1676914355-896812352.1669654648

Siim Pauklin, bioloog

https://leht.postimees.ee/7187687/siim-pauklin-president-ei-puudutanud-sonavabaduse-teemat#_ga=2.8310514.1788110804.1676914355-896812352.1669654648

Anu Raud, akadeemik

https://leht.postimees.ee/7187626/anu-raud-igauhe-panus-on-oluline#_ga=2.8310514.1788110804.1676914355-896812352.1669654648

Olesja Lagašina, toimetaja

https://leht.postimees.ee/7187626/anu-raud-igauhe-panus-on-oluline#_ga=2.8310514.1788110804.1676914355-896812352.1669654648

Postimees

https://www.postimees.ee/7187588/presidendi-kone-kaljulaid-poliitikutele-otsustada-on-vaja-ise-gi-kui-kaasneb-ajutine-moistmatus#_ga=2.244321093.1788110804.1676914355-896812352.1669654648

Postimees juhtkiri <https://leht.postimees.ee/7187831/juhtkiri-julge-poliitika-aasta>

Vilja Kiisler

<https://epl.delfi.ee/artikkel/92666331/vilja-kiisler-uhe-koha-peal-jattis-mu-suda-kaljulaiu-konet-kuulates-loogi-vahela>

Hannes Rumm, kolumnist

<https://epl.delfi.ee/artikkel/92667183/hannes-rumm-presidendi-konest-viis-viimast-on-meelest-lainud-sootuks>

Lauri Hussar, poliitik

<https://epl.delfi.ee/artikkel/92667649/lauri-hussar-see-oli-presidendi-koige-kupsem-kone-mida-kandis-empaatia>

Mari Vivian Ellam, õpetaja

<https://epl.delfi.ee/artikkel/92668475/mari-vivian-ellam-presidendi-konest-koiki-lapsi-pole-voimalik-estikeelsesesse-kooli-panna-sest-neid-koole-jaab-aina-vahemaks>

Lauri Laats, poliitik

<https://epl.delfi.ee/artikkel/92667995/lauri-laats-tanane-kone-ei-saranud-riigipealikult>

Hendrik Agur, direktor

<https://epl.delfi.ee/artikkel/92693159/paeva-teema-hendrik-agur-eraldi-estija-vene-koolide-pidamine-on-habivaarne-noukaegne-jaanuk>

Peeter Ernits, poliitik

<https://epl.delfi.ee/artikkel/92673313/peeter-ernits-president-kaljulaidi-tanavune-kone-ullatas-mind-positiivselt>

Oudekki Loone, poliitik

<https://epl.delfi.ee/artikkel/92687551/paeva-teema-oudekki-loone-kurb-et-vabariigi-aastapaeval-pidi-vene-emakeelega-inimene-taas-kuulma-et-ta-pole-ikka-paris>

Tarmo Jüristo, poliitik

<https://www.ohtuleht.ee/1026942/tarmo-juristo-president-kaljulaidile-on-omased-tanulikkus-ja-markamine>

Alar Kilp, politoloog

<https://www.ohtuleht.ee/1026943/alar-kilp-presidendi-konest-ukssarvikuta-hoolekanderiigina-voilma>

Martin Mölder, politoloog

<https://www.ohtuleht.ee/1026947/martin-molder-president-kusib-kas-rahvuslus-on-muutumas-vaiklaseks>

Kristiina Kallas, poliitik

<https://www.ohtuleht.ee/1026951/kristina-kallas-president-keskendus-inimesele-keda-ei-asenda-ukski-kallis-hoone-ega-aparaat>

Õhtuleht juhtkiri <https://www.ohtuleht.ee/1026962/juhtkiri-empaatiat-keset-koroonatalve>

Yana Toom, poliitik

<https://www.ohtuleht.ee/1026966/yana-toom-presidendi-soovmotlemine-vene-hariduse-likvideerimise-osas-on-vale>

Aet Kuusik, toimetaja

<https://www.ohtuleht.ee/1026949/aet-kuusik-president-osutas-naiste-kandvale-rollile-eriti-kriisiajal>

Otto Oliver Olgo, kommunikatsioonispetsialist

<https://www.ohtuleht.ee/1026946/otto-oliver-olgo-president-jatkab-tood-omavalitsuste-sonumitoojana>

Katri Raik, Narva linnapea

<https://www.ohtuleht.ee/1026944/katri-raik-aitah-proua-president-aitah-nasa-kersti>

Jevgeni Ossinovski, poliitik

<https://www.err.ee/1608122179/ossinovski-presidendi-kone-oli-asjakohatult-vastandav>

Lisa 3. Koodipuud

2017

Diskursus	Teemad ja märksõnad	Kategooriad	Koodid
1. Rahvusvaheline diskursus	Välispoliitika Euroopa Liidu Nõukogu eesistumine E-residentsus	1. Nõustub 2. Vastandub 3. Neutraalne 4. Ebaselge	1.1 nõustub rahvusvahelise diskursusega 1.2 vastandub rahvusvahelise diskursusega 1.3 jääb neutraalseks käsitledes rahvusvahelist diskursust 1.4 rahvusvahelise diskursuse käsitus jääb ebaselgeks
2. Õmblusteta ühiskonna diskursus	Demokraatia väärtused Eesti keel ja kultuuriruum Austus, avatus, hoolivus Õmblusteta ühiskond Komberuum Märkamiskultuur Kogukondluse arendamine Ühtlane haridus ja arstiabi üle riigi Lähisuhte- ja perevägivald	1. Nõustub 2. Vastandub 3. Neutraalne 4. Ebaselge	2.1 nõustub õmblusteta ühiskonna diskursusega 2.2 vastandub õmblusteta ühiskonna diskursusega 2.3 jääb neutraalseks käsitledes õmblusteta ühiskonna diskursust 2.4 õmblusteta ühiskonna diskursuse käsitus jääb ebaselgeks
3. Innovatsiooni	E-lahenduste ja e-riigi areng ning võimalused Rändavate eestlaste tunnistamine ühiskonna osana Innovaatilised tulevikulahendused Vaadet tulevikku	1. Nõustub 2. Vastandub 3. Neutraalne 4. Ebaselge	3.1 nõustub innovatsiooni diskursusega 3.2 vastandub innovatsiooni diskursusega 3.3 jääb neutraalseks käsitledes innovatsiooni diskursust 3.4 innovatsiooni diskursuse käsitus jääb ebaselgeks
4. Põhiseaduslik diskursus	Kohalike omavalitsuste valimised Poliitika ja poliitikud Riigi ja kohalike omavalitsuste töö jagunemine Bürokraatia ja korruptsiooni minimeerimine	1. Nõustub 2. Vastandub 3. Neutraalne 4. Ebaselge	4.1 nõustub põhiseadusliku diskursusega 4.2 vastandub põhiseadusliku diskursusega 4.3 jääb neutraalseks käsitledes põhiseaduslikku diskursust 4.4 põhiseadusliku diskursuse käsitus jääb ebaselgeks

	Läbipaistva juhtimisstiili propageerimine Rahva ja kohalike omavalitsuste koostöö ja ühistegevused		
5. Muu	Ettevõtlus		5

2021

Diskursus	Käsitletavad teemad	Kategooriad	Koodid
1. Rahvusvaheline diskursus		1. Nõustub 2. Vastandub 3. Neutraalne 4. Ebaselge	1.1 nõustub rahvusvahelise diskursusega 1.2 vastandub rahvusvahelise diskursusega 1.3 jääb neutraalseks käsitledes rahvusvahelist diskursust 1.4 rahvusvahelise diskursuse käsitlus jääb ebaselgeks
2. Õmblusteta ühiskonna diskursus	Pealinna ja muu Eesti areng, vähemuste abistamine - erivajadustega kodanike vähene toetus, eakad, elatustasemega ebaproportsionaalsed hinnad, Vaktsineerimine, väikekogukondade kokkuhoidev hoiak ning abivalmidus, covidi ajal tulid inimesed tagasi Eestisse, isamaa-armastus, rahvustunne, eesti kultuuri toetamine, eestikeelne kool, julgeolek kui hoiak, hääletamine valimistel.	1. Nõustub 2. Vastandub 3. Neutraalne 4. Ebaselge	2.1 nõustub õmblusteta ühiskonna diskursusega 2.2 vastandub õmblusteta ühiskonna diskursusega 2.3 jääb neutraalseks käsitledes õmblusteta ühiskonna diskursust 2.4 õmblusteta ühiskonna diskursuse käsitlus jääb ebaselgeks
3. Innovatsiooni diskursus	Ravikorraldus, tulevikukindluse puudumine abivajajatel, hariduselus ja sotsiaalses turvalisuses	1. Nõustub 2. Vastandub 3. Neutraalne 4. Ebaselge	3.1 nõustub innovatsiooni diskursusega 3.2 vastandub innovatsiooni diskursusega 3.3 jääb neutraalseks käsitledes

	töötajaid peame tunnustama, muidu tulevikus neid ei ole. Linnastumine, internet, infrastruktuur, kaugtöö, parem maksumudel, roheline arengumudel, kasutama EL abi, valimised, kahtlused keele/kultuuri kestlikkuse osas, tulevased 30 aastat, töötada riigi kindla ja turvalise tuleviku poole, 2051.		innovatsiooni diskursust 3.4 innovatsiooni diskursuse käsitus jääb ebaselgeks
4. Põhiseaduslik diskursus	Perevägivalla ohvrite aitamine, rohepööre, haridussüsteem, vaimne tervis, riik ja KOV peavad toetama kõiki abivajajaid, mitte ainult toetuma seadusparagrafidele. Riik keskendub liiga palju seaduste lugemisele, mitte reaalsele abistamisele, ebapiisav rahastus sotsiaaltöötajatele. Riigitulud ainult pealinnale, mitte väikekohtadele, korruptsioon	1. Nõustub 2. Vastandub 3. Neutraalne 4. Ebaselge	4.1 nõustub põhiseadusliku diskursusega 4.2 vastandub põhiseadusliku diskursusega 4.3 jääb neutraalseks käsitledes põhiseaduslikku diskursust 4.4 põhiseadusliku diskursuse käsitus jääb ebaselgeks
5. Tänuikkuse diskursus	Koroonaviiruse tõttu kaotsi läinud aastad, eakad, perekond, õpilase näide, arstiabi, hooldajad, väikekohtade inimeste soe süda, loodus, toetada eesti kultuuri, eesti esindamine ÜRO julgeolekunõukogus	1. Nõustub 2. Vastandub 3. Neutraalne 4. Ebaselge	5.1 5.2 5.3 5.4
6. Muu	Majandus Ettevõtlus		6

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Anett Maria Reinas,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “President Kersti Kaljulaidi Eesti Vabariigi aastapäevakõnede ning arvamusmeedia reaktsioonide analüüs”, mille juhendaja on Kaspar Kruup.

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Anett Maria Reinas

26.02.2023